UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Růžička

Právní a majetkové postavení státního podniku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Zahradníčková, CSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 26. března 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text práce včetně poznámek pod čarou má 142 162 znaků včetně mezer.

……

diplomant

V Praze dne

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí této diplomové práce JUDr. Marii Zahradníčkové, CSc., za její odborné vedení, cenné rady a vřelý přístup. Velký dík patří mé rodině za trpělivost a veškerou podporu, které se mi od ní dostalo nejen během vypracování této práce, ale i v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod 1
1 Charakteristika státního podniku a vymezení pojmů 3
1.1 Charakteristika státního podniku a vymezení pojmů 3
1.2 Majetek státního podniku 4
1.3 Jednání jménem státního podniku 5
2 Historie právní úpravy podniků hospodařících na našem území s majetkem státu 7
2.1 Úprava státního podniku v Československu platná mezi léty 1922 a 1951 7
2.1.1 Zákonná úprava 7
2.1.2 Podzákonná úprava 7
2.1.3 Konkrétní specifika právní úpravy státního podniku 8
2.1.4 Zásady správy 8
2.1.5 Orgány 9
2.1.6 Majetek 10
2.1.7 Kontrola 10
2.2 Období mezi lety 1945 a 1989 11
2.2.1 Třetí republika 11
2.2.2 Období komunistické totality 11
2.2.3 Období ekonomické transformace 12
3 Státní podnik dle současné úpravy: 16
3.1 Orgány 16
3.1.1 Ředitel státního podniku 17
3.1.2 Péče řádného hospodáře a odpovědnost za újmu u orgánů státního podniku 19
3.1.3 Dozorčí rada státního podniku 21
3.1.4 Výbor pro audit 23
3.1.5 Zakladatel 26
3.1.6 Odměňování orgánů státního podniku 28
3.2 Předmět podnikání a účel státního podniku 30
3.3 Založení a vznik 31
3.3.1 Zakládací listina 33
3.4 Zrušení, transformace, zánik a likvidace státního podniku 36
3.4.1 Zrušení státního podniku 36
3.4.2 Likvidace a zánik státního podniku 38
3.4.1 Transformace státního podniku 41
4 Majetkové postavení státního podniku 43
4.1 Právo hospodařit 43
4.2 Kmenové jmění 45
4.3 Určený majetek 47
4.4 Nabývání majetku a další dispozice s ním 49
4.4.1 Nabývání majetku 49
4.4.2 Nakládání s majetkem 50
4.4.3 Převody majetku 50
4.5 Účast v obchodních společnostech 53

4.6 Fondy státního podniku a problematika zisku 54
4.6.1 Rezervní fond 54
4.6.2 Fond kulturních a sociálních potřeb 54
4.6.3 Fond zakladatele 55
4.7 Zhodnocení novely provedené zákonem č. 253/2016 Sb. 57
5 Možná východiska do budoucna 58
5.1 Strategie vlastnické politiky státu 58
5.2 Přeměna státního podniku na jinou právní formu 60
5.2.1 Přeměna státních podniků na jiné státní organizace 60
5.2.2 Přeměna státních podniků na akciové společnosti 62
Závěr 66
Seznam použitých zdrojů 1
Seznam použité literatury 1
Seznam použitých internetových zdrojů 2
Seznam použitých právních předpisů 3
Seznam použité judikatury 6
Abstrakt 7
Klíčová slova 7
Státní podnik, Majetek státu, Státní organizace 7
Abstract 8
Key words 9
State-owned enterprise, State property, National organisations 9

Úvod

Během ekonomické transformace v devadesátých letech se snad mohlo zdát, že téměř veškeré podniky ve vlastnictví státu budou privatizovány a podnikatelská činnost se tak stane doménou pouze soukromých subjektů. V případě, že by bylo přece nutné, aby stát podnikal, bude tak činit prostřednictvím obchodních korporací. Existence specifické právní úpravy státních podniků tak nebude potřebná a tato právní forma nadobro zmizí z tuzemského právního řádu. Téměř třicet let po sametové revoluci však státní podniky stále tvoří nezanedbatelnou část ekonomiky a hospodaří s majetkem ve výši desítek miliard korun.

Dá se dokonce říci, že tato právní forma zažívá v posledních letech jistou renesanci, jelikož od roku 2015 vznikly tři nové státní podniky. Nejprve byl k prvnímu lednu 2015 Ministerstvem financí založen nový státní podnik Státní pokladna Centrum sdílených služeb, s. p., v červenci téhož roku vznikl v působnosti Ministerstva dopravy přeměnou státního podniku Centrum pro informace a mechanické testování obalů - CIMTO, s.p. nový státní podnik CENDIS, s.p. a konečně v únoru 2016 vznikl rozdělením státního podniku Česká pošta, s.p. nový státní podnik Národní agentura pro komunikační a informační technologie, s. p.

Též právní úpravě státních podniků je v posledních letech věnována nebývalá pozornost. S účinností od 1. ledna 2017 byl v historicky největším rozsahu novelizován platný zákon o státním podniku. Zákonem č. 253/2016 Sb. byla dotčena téměř všechna ustanovení zákona o státním podniku a přibyla mnohá ustanovení nová. Objem předpisu se touto novelou téměř zdvojnásobil. Největší změny, které novela přinesla, se týkají úpravy orgánů státního podniku a dispozic se svěřeným majetkem.

V první části této práce stručně charakterizuji státní podnik, jeho právní osobnost, jednání jeho jménem a též uvedu hlavní specifika státního podniku a vymezím některé zásadní pojmy, které se budou dále prolínat celou prací.

Ve druhé části nastíním historický vývoj právní úpravy podniků hospodařících s majetkem státu v Československu. Ekonomické aktivity státu a tedy i úprava národních

či státních podniků jsou spíše doménou centrálně plánované ekonomiky. V případě českého státu byly tedy nejvýznamnější v období komunistické totality. Přesto se v historickém exkurzu zaměřím zejména na ta období dějin našeho státu, která se dají označit za svobodná, tedy na období první republiky a na období ekonomické transformace v devadesátých letech dvacátého století.

Ve třetí části práce bude popsána současná právní úprava státního podniku, tedy zejména úprava orgánů státního podniku. Bude zde popsáno i postavení zakladatele státního podniku, který ač není jeho orgánem, dle mého názoru do této části patří. Dále se zaměřím na předmět podnikání a účel státního podniku, etapy existence státního podniku a konečně krátké zhodnocení poslední novely vztahující se ke zmíněným okruhům právní úpravy státních podniků.

Čtvrtá část práce bude věnována majetkovému postavení státního podniku, tedy právu státního podniku hospodařit s majetkem státu, nabývání a dispozice s tímto majetkem, úprava majetkové účasti státního podniku v obchodních společnostech a též úprava fondů.

V páté části práce se zaměřím na možná východiska do budoucna, přičemž budu vycházet zejména z dokumentu Ministerstva financi nazvaného Strategie vlastnické politiky státu. Tento dokument, ač nebyl schválen vládou, je nepochybně zajímavým pokusem o definování ucelené vlastnické politiky státu. Především se pokusím nastínit konkrétní možnosti transformace státních podniků na jiné právní formy a též odpovědět na otázku, zda je existenci specifické úpravy státního podniku, jakožto zvláštní formy právnické osoby podnikající s majetkem státu, do budoucna nezbytné zachovat, anebo by bylo možné se bez státních podniků obejít.

1 Charakteristika státního podniku a vymezení pojmů

Státní podnik (dále též jen „podnik“) je právnickou osobou, jejímž předmětem činnosti je podnikání s majetkem státu, která má práva a povinnosti slučující se s její právní povahou. Účelem, pro který jsou státní podniky zakládány, by mělo být uspokojování celospolečenských potřeb a zájmů státu. Prostředkem k plnění tohoto účelu pak provozování podnikatelské činnosti s majetkem státu. Zakladatelem státního podniku může být pouze stát, jehož prostřednictvím tuto funkci vykonává příslušné ministerstvo, do jehož oboru působnosti spadá předmět činnosti zakládaného podniku.

1.1 Charakteristika státního podniku a vymezení pojmů

Státní podnik je nepochybně právnickou osobou ve smyslu ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „občanský zákoník“), tedy *„organizovaným útvarem, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.“*[1] Na vznik státního podniku se vztahují obecné občanskoprávní principy platné pro vznik jakékoli právnické osoby. Státní podnik tedy lze ustavit zejména zakladatelským právním jednáním nebo zákonem. Vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku. Stejně tak jako ostatní právnické osoby má i státní podnik právní osobnost od svého vzniku do svého zániku. Právním předpisem obsahujícím komplexní úpravu státního podniku, a tedy i předpisem, který stanoví, že státní podnik má právní osobnost, je zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o státním podniku“). Dle ustanovení § 2 odst. 1 tohoto zákona je státní podnik právnickou osobou, jejímž prostřednictvím vykonává stát svá vlastnická práva. Státní podnik provozuje svým jménem a na vlastní odpovědnost podnikatelskou činnost za účelem plnění významných strategických, hospodářských, společenských, bezpečnostních nebo dalších zájmů státu.

Zákon o státním podniku definuje nejen právní postavení státního podniku, ale vymezuje i účel, pro který stát své podniky zakládá. Státní podnik se dá definovat jako právnická

[1] Ustanovení § 20 odst. 1. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

osoba*, „jejímž předmětem činnosti je podnikání s majetkem státu a která má práva a povinnosti slučující se její právní povahou.“*[2]

Státní podnik je též státní organizací, což se až do 1. 1. 2017 dalo dovodit pouze ze znění zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o majetku“). Dle ustanovení § 54 odst. 1 tohoto zákona, které vylučuje z působnosti zákona o majetku státní podniky založené podle zákona o státním podniku včetně těch, které se za založené podle zákona o státním podniku považují. Hospodaření těchto státních organizací upravují zvláštní právní předpisy. Dle tohoto ustanovení jsou tedy státní podniky nepochybně státními organizacemi. Důvodová zprávy k zákonu č. 253/2016 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „poslední novela“) uvádí, že by bylo vhodné zařadit státní podniky mezi státní organizace přímo ustanovením zákona o státním podniku, což je zdůvodněno právě potřebou uvést zákon o státním podniku do souladu se zákonem o majetku.

1.2 Majetek státního podniku

Velice specifickým rysem státního podniku je fakt, že státní podniky nedisponují vlastnickým právem k žádnému majetku. Veškeré věci, které používají k podnikání, jsou po celou dobu existence státního podniku majetkem státu a státní podnik má toliko právo s tímto svěřeným majetkem hospodařit. Zákon o státním podniku tak stanoví v ustanovení § 2 odst. 2, dle kterého státní podnik nemá vlastní majetek, ale toliko právo hospodařit s majetkem státu. Přesto budu v této práci používat termín majetek podniku. Stejnou terminologii ostatně používá i samotný zákon o státním podniku. V tomto ohledu lze uvítat změnu provedenou poslední novelou, kterou byla definice majetku podniku zpřesněna, přizpůsobena aktuální terminologii používané občanským zákoníkem, a především přesunuta do základních ustanovení zákona. Před novelizací zákon tuto logickou stavbu postrádal. Ačkoliv v ustanovení § 2 odst. 4 při definici jmění

[2] MUROŇ, Jaroslav. *Zákon o státním podniku v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro praxi. ISBN 978-80-271-0352-2. s. 35.

podniku operoval s termínem obchodní majetek, jeho definici obsahoval až v ustanovení § 16, ve kterém bylo uvedeno, že *„obchodním majetkem podniku je souhrn věcí, práv a jiných majetkových hodnot státu, s nimiž má podnik právo hospodařit“.* Aktuální znění zákona definuje majetek i jmění státního podniku v ustanovení § 2 odst. 8, ve kterém se stanoví, že majetkem podniku se rozumí majetek státu, s nímž má podnik právo hospodařit a jměním se rozumí majetek podniku a jeho dluhy.

Ohledně majetku podniku je ještě nutno zmínit, že zákon o státním podniku rozlišuje dvě základní kategorie majetku podniku a to majetek určený a majetek ostatní. Určeným majetkem se rozumí majetek podniku, který je takto vymezen v zakládací listině a je zapsán do obchodního rejstříku. S určeným majetkem může státní podnik nakládat pouze s předchozím schválením zakladatele.

1.3 Jednání jménem státního podniku

Zákon o státním podniku neobsahuje zvláštní úpravu jednání jménem státního podniku, takže se na něj uplatní obecná úprava jednání právnických osob obsažená v ustanovení § 161 a násl. občanského zákoníku. Veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu státního podniku, tak náleží statutárnímu orgánu, který může státní podnik zastupovat ve všech záležitostech.

Statutárním orgánem státního podniku je dle ustanovení § 12 odst. 1 zákona o státním podniku ředitel podniku.[3] Za státní podnik může jednat též zástupce, a to na základě plné moci či na základě zákonného zmocnění. Příkladem zákonného zmocnění je ustanovení § 166 občanského zákoníku, dle kterého právnickou osobu zastupují v rozsahu obvyklém vhledem k jejich zařazení nebo funkci její zaměstnanci.

[3] K orgánům blíže v kapitole 4.1.3.

Má-li státní podnik pobočku, neboli vnitřní organizační jednotku, která je v obchodním rejstříku zapsána jako odštěpný závod,[4] je oprávněn státní podnik zastupovat ve všech záležitostech týkajících se tohoto odštěpného závodu jeho vedoucí. Toto zákonné zmocnění vyplývá z ustanovení § 503 občanského zákoníku a je účinné ode dne, ke kterému byl vedoucí odštěpného závodu zapsán do obchodního rejstříku.

Je-li státní podnik v likvidaci, přechází veškerá oprávnění statutárního orgánu v souladu s ustanovením § 192 občanského zákoníku na likvidátora. Působnost jednat jménem státního podniku na likvidátora přechází okamžikem jeho povolání, tedy okamžikem, kdy je v souladu s ustanovením § 15 odst. 1 písm. b) zákona o státním podniku jmenován zakladatelem.

[4] Stanovit, které vnitřní organizační jednotky se zapíší do obchodního rejstříku jako odštěpné závody, může dle § 12 odst. 4 zákona o státním podniku jeho ředitel, a to po předchozím souhlasu zakladatele.

2 Historie právní úpravy podniků hospodařících na našem území s majetkem státu

2.1 Úprava státního podniku v Československu platná mezi léty 1922 a 1951

2.1.1 Zákonná úprava

Historicky prvním předpisem upravujícím právní postavení státních podniků v Československu byl zákon č. 404/1922 Sb. z. a n., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní (dále též jen „zákon č. 404/1922 Sb.“). Jednalo se o velice stručný zákon o pouhých šesti paragrafech, který počítal s konkrétnější úpravou ve formě nařízení vlády

Dle ustanovení § 2 tohoto zákona mohly být nařízením vlády prohlášeny za podniky spravované podle zásad obchodního hospodaření státní závody, ústavy a zařízení, jež převahou nemají plnit úkoly správní. Zmíněné zásady pak měly být upraveny vládním nařízením. V ustanovení § 2 tohoto zákona byl jednoznačně upraven způsob odvodu *„přebytků zjištěných po zapravení investic“,* tedy zisku státních podniků, do státního rozpočtu. Současné právní úpravě se tuto problematiku podařilo uspokojivě upravit až novelizací zákona o státním podniku provedenou zákonem č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

Ve zbývajících ustanoveních byla upravena možnost zatížit majetkovou podstatu státního podniku pouze formou zákona a povinnost správy podniku každoročně předkládat rozpočet na příští rok, který byl přílohou státního rozpočtu.[5]

2.1.2 Podzákonná úprava

Prováděcím předpisem k tomuto zákonu bylo o dva roky později vydané vládní nařízení č. 206/1924 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní (dále též jen „vládní nařízení č. 206/1924“). První ustanovení zmíněného nařízení obsahovalo výčet

[5] Ustanovení § 3 a § 4 zákona č. 404/1922 Sb. z. a n., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní.

podniků, které prohlašuje za spravované podle zásad obchodního hospodaření, tedy dle dobové terminologie za státní podniky tímto předpisem upravené.[6] Ze zmíněného výčtu je patrné, že se již tehdy jednalo zejména o strategické podniky celostátního významu jako Státní báňské a hutnické závody, Státní lesy a statky, Vojenská továrna na letadla, Československá tisková kancelář, Státní tiskárny, Československá pošta, Státní mincovna, Československé dráhy, Československé aerolinie a další. Většina těchto podniků, ať už ve formě státního podniku nebo v jiné právní formě, zůstává ve vlastnictví státu dodnes. Již tehdy však nebyla forma státního podniku jediným způsobem, kterým se mohl stát účastnit na podnikání.[7]

2.1.3 Konkrétní specifika právní úpravy státního podniku

Nyní bych tuto úpravu státního podniku rád konkrétněji rozvedl, jelikož ji považuji za poměrně zdařilou a zrušena byla až zákonem 29/1951 Sb., kterým se stanoví státní rozpočet republiky Československé na rok 1951. Byla tedy, přes početné novelizace, v platnosti téměř třicet let.[8] Rozsahem bylo vládní nařízení 206/1924 srovnatelné se zákonem o státním podniku před poslední novelou, obsahovalo totiž stejný počet paragrafů. Strukturou a obsahem upravené materie se však v mnohém liší. V prvorepublikové úpravě zcela chyběla ustanovení o založení, vzniku, zrušení a zániku podniku. Tato úprava se omezuje pouze na ustanovení, dle kterého je ke zrušení podniku třeba souhlasu vlády.

2.1.4 Zásady správy

Ve druhé části nařízení, upravující zásady správy, mne velice zaujala hned zásada první.*„Podniky uvedené v § 1 jest spravovati tak, aby plníce co nejdokonaleji svůj národohospodářský, případně správní úkol a dbajíce všeobecně uznaných zájmů veřejných, byly vedeny podle zásad řádného obchodníka.“*[9] Tehdejší zákonodárce tedy

[6] Ustanovení § 1 vládního nařízení 206/1924.
[7] BÁRTA, Jan. Státní podniky a jejich zisk. In: Kolektiv autorů. Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. Teoretik. ISBN 978-80-87212-23-3. s. 49-56.
[8] BÁRTA, Jan, 2009. op. cit., s. 50
[9] Ustanovení § 2 vládního nařízení 206/1924.

považoval ze stěžejní hned na úvod proklamovat, že státní podnik je třeba vést s péčí řádného obchodníka, zatímco do zákona o státním podniku se povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře dostala až s poslední novelou.

Další zásady konkretizovaly majetkové poměry podniku a jeho vztah ke státnímu rozpočtu. Veškeré své výdaje si podnik hradil výhradně ze svých příjmů a z této zásady se bylo možno odchýlit pouze z rozhodnutí vlády. Situaci, kdy příjmy podniku nestačily ke krytí jeho výdajů, měl podnik řešit v prvé řadě prostřednictvím soukromých úvěrů, k jejichž sjednání bylo zapotřebí svolení nejvyššího správního úřadu, tedy zřizovatelského ministerstva, a též ministerstva financí. V případě, že však podnik ve správním roce již odvedl státu přechodné přebytky, opatřoval si prostředky zpětně z nich.

2.1.5 Orgány

Orgány státního podniku byly upraveny v části třetí vládního nařízení č. 206/1924. Vrchní vedení náleželo přímo nejvyššímu správnímu úřadu, tedy příslušnému ministerstvu. Všechny záležitosti, které nebyly výslovně vyhrazeny ministrovi či vládě, spadaly do kompetence tzv. správního sboru, zřízenému při příslušném ministerstvu a podřízenému přímo ministrovi.

Správní sbor se sestával ze tří, šesti, devíti nebo dvanácti členů. Jeden byl jmenován ministrem financí a ostatní ministrem resortním. Zástupce ministerstva financí se musel rekrutovat z činných zaměstnanců ministerstva. Členové jmenovaní resortním ministrem mohli být z 1/3 tvořeni nezávislými odborníky, zbylé 2/3 pak též aktivními zaměstnanci resortu. Správní sbor měl předsedu jmenovaného resortním ministrem z jím ustanovených členů. Členové mohli být kdykoli odvoláni.

Bezprostřední vedení podniku náleželo ředitelství, sestávajícího z jednoho či více ředitelů. Hrozilo-li nebezpečí ztrát v důsledku prodlení, mohlo ředitelství rozhodovat i v záležitostech patřících do působnosti nadřízených orgánů. Bylo však nutno o tom bezodkladně učinit oznámení. Pro podniky velkého rozsahu mohlo být zřízeno ústřední

ředitelství v čele s ústředním ředitelem, jakožto orgánem nadřízený několika ředitelstvím.

Pro ředitele byl v nařízení upraven zákaz konkurence spočívající v tom, že bez souhlasu nadřízeného ministerstva nemohli provozovat jakýkoliv jiný výdělečný podnik, ani být v takovém podniku osobně ručícími společníky, jednateli, či členy správních či dozorčích rad.

2.1.6 Majetek

Čtvrtá část vládního nařízení č. 206/1924 byla věnována účetnictví, bilancování a fondům. Jak již bylo řečeno, rozpočty státních podniků byly součástí rozpočtu státního, pročež byla stanovena povinnost nadřízeného ministerstva každoročně zasílat ministerstvu financí návrh rozpočtu podniku na příští rok.

Každý státní podnik byl povinen při zahájení činnosti pořídit soupis veškerého majetku a dluhů a stanovit své počáteční jmění. Tuto bilanci byl podnik povinen vyhotovit znovu koncem každého správního roku.

Hrubý výtěžek po odpočtu všech provozních nákladů, neboli přechodný přebytek, se po srážce investičních nákladů postupně v měsíčních či čtvrtletních intervalech odváděl do státního rozpočtu.

2.1.7 Kontrola

Pro účely kontrolní byla při ministerstvu zřízena stálá revizní komise složená ze tří členů, z nichž jeden mohl být nominován ministerstvem financí. Členství v revizní komisi bylo neslučitelné s funkcí ve správním sboru. Revizní komise mohla kdykoli nahlížet do účetních knih a spisů. Jednou do roka byla povinna vypracovat revizi zevrubnou a podat zprávu resortnímu ministerstvu a ministerstvu financí.

Státní podniky podléhaly též kontrole stran Nejvyššího účetního kontrolního úřadu, který byl obdobou dnešního Nejvyššího kontrolního úřadu.

2.2 Období mezi lety 1945 a 1989

2.2.1 Třetí republika

Poválečné období se neslo v duchu rozsáhlého znárodňování. Na základě tzv. Košického vládního programu, schváleného již 5. dubna 1945, který pocházel z velké části z pera komunistů, byly znárodněny zejména průmyslové podniky a bankovní a pojišťovací společnosti. Znárodnění bylo provedeno dekrety prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského, č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank, č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven. Znárodněný majetek byl použit pro zakládání nových národních podniků, jejichž právní úprava byla obsažena v oddílu III. dekretu č. 100/1945 Sb. Jednalo se o právnické osoby ve vlastnictví státu, avšak stát neručil za jejich závazky. Statutárním orgánem národního podniku byl ředitel, dalším orgánem pak představenstvo částečně obsazené volenými zástupci zaměstnanců.

2.2.2 Období komunistické totality

Po komunistickém převratu v únoru 1948 pokračovala započatá vlna znárodňování v zesíleném tempu, což bylo deklarováno i na ústavní úrovni. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, obsahoval v osmé kapitole seznam odvětví, v nichž mohl podnikat pouze stát. Podnikat se znárodněným majetkem pak bylo možné jen ve formě národních podniků. Znárodnění proběhlo zejména zákony č. 114/1948 Sb., č. 115/1948 Sb. a č. 120/1948 Sb.[10]

Dalším krokem byla nová zákonná úprava nahrazující zákon č. 404/1922 Sb. a vládní nařízení č. 206/1924. Jednalo se o zákon č. 103/1950 Sb., o národních podnicích průmyslových a nařízení vlády č. 105/1950 Sb., kterým byl vydán vzorový Statut národních podniků průmyslových. Tato úprava byla později nahrazena zákonem

[10] Zákon č. 114/1948 Sb., o znárodnění některých dalších průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků. Zákon č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru. Zákon č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami.

č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích. Ten však nepřinesl zásadnější změny.

Ty přišly až s přijetím zákona č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník (dále též jen „hospodářský zákoník“). Jím byly národní podniky transformovány do formy státních hospodářských organizací, které se tedy staly právními nástupci národních podniků. Dle konceptu socialistického společenského vlastnictví, které se dále dělilo na vlastnictví státní, vlastnictví družstevní a vlastnictví společenských a jiných socialistických organizací, byla rozhodující část výrobních prostředků a vůbec celého národního bohatství, předmětem státního socialistického vlastnictví. Veškerý hmotný národní majetek byl dle zásady jednotného fondu státního vlastnictví pouze ve vlastnictví státu, který vykonával svá vlastnická oprávnění prostřednictvím správy národního majetku, konkrétně prostřednictvím státních organizací.[11] Státním organizacím nebylo k tomuto majetku přiznáno vlastnické právo, ale jen právo správy, posléze změněné na právo hospodaření.

Přijetím zákona č. 88/1988 Sb., o státním podniku se objevuje organizační forma právnické osoby nazvaná státní podnik. Státní podniky tedy začaly nahrazovat státní hospodářské organizace. Jednalo se o samostatné právní subjekty, tedy právnické osoby, které měly provozovat podnikatelskou činnost svým jménem a na svou odpovědnost. Tato úprava vznikla v rámci tzv. přestavby společnosti neboli perestrojky.[12] Státní podnik měl být socialistickou organizací provozující podnikatelskou činnost, čímž účelně a hospodárně uspokojuje potřeby socialistické společnosti. Státní podnik mohl být založen ústředním orgánem státní správy, tedy ministerstvem anebo národním výborem.

2.2.3 Období ekonomické transformace

V rámci transformace politického sytému z totalitního na liberálně demokratický a přechodu z centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní bylo po roce 1989 třeba

[11] PLÍVA, Stanislav. Hospodaření s národním majetkem. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 1987. s. 11-13.
[12] KLIMEŠ, František. Od hospodářského k obchodnímu právu. In: Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-370-6., s.168 a.n.

zásadně revidovat většinu právních předpisů, počínaje ústavou. To bylo učiněno ústavním zákonem č. 100/1990 Sb.[13] V zájmu úspěšné transformace ekonomiky a umožnění soukromého podnikání bylo nutno převést výrobní prostředky z vlastnictví státu na soukromé osoby. Z toho důvodu bylo nutno většinu státních podniků zprivatizovat či převést na jiné právní formy.[14] Novelizovaný čl. 9 odst. 2 ústavy předpokládal přijetí zákona upravujícího podmínky převodů majetku státu do vlastnictví občanů nebo právnických osob.

Při přechodu majetku z vlastnictví státu do vlastnictví soukromých osob se jednalo v první řadě o majetek, který těmto osobám nebo jejich předkům historicky patřil a byl jim totalitním státem zabaven. Takový majetek byl poškozeným osobám nebo jejich právním nástupcům navracen na základě některého z restitučních zákonů. Zde se jednalo zejména o zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, a zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

Samotnou privatizaci lze rozdělit na tzv. malou a velkou. Předpisem upravujícím privatizaci malou byl zákon č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby. Státní podniky, které byly předmětem malé privatizace, byly zejména ty, jejichž zakladatelem byly zrušené národní výbory a menší státní podniky. Pravidla privatizace velké byla stanovena zákonem č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, a zákonem č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky. Právě Fond národního majetku byl institucí, prostřednictvím které stát převáděl svůj majetek do vlastnictví soukromých fyzických a právnických osob.[15]

[13] Ústavní zákon č. 100/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé federativní republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

[14] PELIKÁNOVÁ, Irena. Státní podnik, In: PELIKÁNOVÁ, Irena. Obchodní právo: učebnice. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-525-0. s. 152.

[15] PLÍVA, Stanislav. Privatizace majetku státu: restituce, malá privatizace, mimosoudní rehabilitace, vlastnické vztahy k půdě, velká privatizace, kupónová metoda, osnova privatizačního projektu. Prospektrum, 1991. 278 s., s. 27-29.

2.2.3.1 Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku

Jedním z prvních kroků v rámci výše popsaného procesu bylo i přijetí zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku a též zásadní novelizace hospodářského zákoníku zákonem č. 103/1990 Sb. Státní podnik byl novým zákonem definován jako právnická osoba hospodařící s majetkem státu, která samostatně a na vlastní účet provozuje podnikatelskou činnost. Úprava nového zákona o státním podniku byla v mnohém podobná úpravě předchozího zákona č. 88/1988 Sb.[16] Hospodaření s majetkem státu a likvidace státních podniků se i po přijetí zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, řídila zrušeným hospodářským zákoníkem a vyhláškou federálního ministerstva financí č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem.[17] Zakladatelem státního podniku mohly být vedle ústředních orgánů státní správy též národní výbory, po jejich zrušení pak obecní a městská zastupitelstva či okresní úřady.[18] Statutárním orgánem státního podniku byl ředitel jmenovaný zakladatelem. Dalším orgánem byla rada. Počet jejích členů byl určen zakladatelem, který z nich polovinu jmenoval. Druhá polovina byla volena zaměstnanci.

Většina státních podniků byla v průběhu ekonomické transformace zrušena s likvidací, anebo sloučena s jinými státními podniky, přičemž některé likvidace se táhnou až do dnešních dnů. Dle důvodové zprávy k zákonu č. 77/1997 Sb., o státním podniku, bylo třeba stávající zákon z roku 1990 nahradit pro jeho dočasný charakter. Bylo též třeba oddělit státní podniky, *„které v důsledku změněného majetku a snížení počtu zaměstnanců přestávají plnit své společenské poslání (tzv. "zbytkové podniky")“,*[19] od státních podniků, s jejichž existencí se do budoucna počítalo. To bylo učiněno přechodným ustanovením § 20 zákona o státním podniku. Zmíněné ustanovení dalo zakladatelům státních podniků, když jimi byly ústřední orgány státní správy, na výběr. U podniků, které měly nadále plnit svou funkci, bylo třeba ve lhůtě 6 měsíců ode dne

[16] VESELÝ, Jan. Právní úprava státního podniku v právním řádu ČR - I. část. Obchodní právo, 1/1997. str. 13- 31. s. 20.
[17] Tato vyhláška byla přijata spolu se zákonem č. 88/1988 Sb. a zrušena byla až zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.
[18] Viz ustanovení § 67 zákona č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení).
[19] Důvodová zpráva k návrhu zákona o státním podniku, sněmovní tisk 23/0 [online, cit. 2017-11-13]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t002300.htm. s. 1.

účinnosti nového zákona tomuto přizpůsobit jejich zakládací listiny a složení dozorčí rady a zaslat návrh na zápis změny v obchodním rejstříku. Na tyto podniky se pak hledí jako na založené dle zákona o státním podniku. Druhou možností bylo státní podniky ve stejné lhůtě zrušit, přičemž jejich poměry se řídí zrušeným zákonem o státním podniku. Okresní úřady a obce na výběr neměly a státní podniky, ve vztahu ke kterým vystupovaly jako zakladatelé, musely v šestiměsíční lhůtě zrušit. Zákon č. 77/1997 Sb. o státním podniku je účinný ode dne 1. července 1997.

3 Státní podnik dle současné úpravy:

3.1 Orgány

Taxativní výčet orgánů, které je každý státní podnik povinen zřídit, je uveden v § 11 zákona o státním podniku. Těmito orgány jsou ředitel a dozorčí rada. Úprava orgánů státního podniku navazuje na úpravu obecnou, obsaženou v ustanoveních § 151 a násl. občanského zákoníku. Na členy volených orgánů státního podniku se tedy vztahují i požadavky obsažené v § 152 a násl. občanského zákoníku. Musí to tedy být osoby plně svéprávné. Dle této obecné úpravy může být členem orgánu právnické osoby též jiná právnická osoba. Poslední novelou ze znění § 13 odst. 3 zákona o státním podniku vypadla věta, dle které *„členem dozorčí rady může být jen fyzická osoba způsobilá k právním úkonům“.* Ani ustanovení o řediteli neobsahuje žádné podobné omezení. Nepředpokládám však, že bylo úmyslem tvůrců novely umožnit členství právnických osob v orgánech státních podniků a nevyplývá to ani z jiného ustanovení zákona.

Dle ustanovení § 159 občanského zákoníku ten *„kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky“*. Tato úprava by se nepochybně měla vztahovat i na orgány státních podniků. Nedostatečné vymezení povinností a odpovědnosti volených orgánů státního podniku bylo přesto jedním z hlavních důvodů přijetí zákona č. 253/2016 Sb. Dle důvodové zprávy k tomuto zákonu z výsledků kontrolní činnosti prováděné jak zakladateli státních podniků, tak i dalšími příslušnými kontrolními orgány státu vyplynulo, že nedostatečné vymezení odpovědnosti orgánů podniku je důvodem složitého zjišťování a odhalování příčinné souvislosti mezi jejich jednáním a škodami na majetku podniku, pročež bylo velmi obtížné dovodit osobní odpovědnost orgánů podniku za nedostatky

a problémy v oblasti hospodaření podniku.[20] Zmíněnou novelou se tak postavení orgánů státního podniku přesně po třech letech od přijetí nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích[21] přizpůsobilo znění obou zákonů. Novelizované znění zákona o státním podniku totiž do velké míry přejímá úpravu obsaženou v § 46 a násl. zákona o obchodních korporacích, čímž se úprava orgánů státního podniku, zejména z hlediska jejich odpovědnosti, dostává do souladu s obecnou úpravou orgánů obchodních společností.

Pro státní podnik je specifické, že s výjimkou části dozorčí rady není tvorba orgánů v kompetenci samotného podniku, ale jsou vytvářeny zakladatelem. Povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře mají dle novelizované úpravy nejen samotní členové volených orgánů podniku, ale též zakladatel. Vyplývá to z ustanovení § 15 odst. 2 zákona o státním podniku. Zakladatel je při výkonu činností uvedených v § 15 odst. 1, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat hospodaření podniku, povinen jednat s péčí řádného hospodáře. Výběr osob vhodných pro výkon funkce ředitele a členů dozorčí rady a jejich jmenování do funkcí jistě ovlivňuje hospodaření podniku zásadním způsobem.

3.1.1 Ředitel státního podniku

Statutárním orgánem státního podniku je dle ustanovení § 12 odst. 1 zákona o státním podniku jeho ředitel, který řídí činnost podniku a rozhoduje o všech jeho záležitostech, pokud nejsou zákonem vyhrazeny do působnosti zakladatele. Jak již bylo uvedeno, je to právě zakladatel, kdo ředitele v souladu se zněním ustanovením § 15 odst. 1 písm. b) zákona o státním podniku jmenuje i odvolává. Jeho jménem tak může činit ministr stojící v čele ministerstva vykonávajícího funkci zakladatele. Vyplývá to z ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním podniku, dle kterého si toto právo může vyhradit též vláda. Z judikatury vyplývá, že ministr tuto působnost nemůže přenést na jinou osobu.[22]

[20] Vládní návrh ZÁKON ze dne 14. září 2015, kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk 600/0 [online, cit. 2017-11-24]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=600&CT1=0. s. 17.

[21] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o obchodních korporacích“).

Jmenováním do funkce dle ustanovení § 33 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákoník práce“), se ředitel stává zaměstnancem státního podniku. Jedná se tedy o pracovněprávní vztah podléhající režimu zákoníku práce.

V době své nepřítomnosti je ředitel v plném rozsahu zastoupen svým zástupcem, potažmo zástupci, které je oprávněn jmenovat a odvolávat. Jmenuje-li ředitel zástupců více, je povinen určit pořadí, ve kterém jsou oprávněni za státní podnik jednat. Údaje o zástupcích ředitele se zapisují do obchodního rejstříku. V kompetenci ředitele je též vytvoření organizační struktury podniku a systému vnitřního řízení. Za tímto účelem vydává organizační řád podniku. Stanovit, které organizační jednotky se zapíší do obchodního rejstříku jako odštěpné závody, může ředitel pouze po předchozím souhlasu zakladatele.

Ředitel je plně odpovědný za hospodářskou činnost podniku a její výsledky. Jak již bylo naznačeno výše, do přijetí poslední novely nebyla v zákoně o státním podniku nijak upravena odpovědnost ředitele za překročení nebo zneužití poměrně rozsáhlých kompetencí a pravomocí kterými disponuje. Dle nově vloženého ustanovení § 12a je jednoznačné, že ředitel státního podniku je povinen počínat si s péčí řádného hospodáře při veškeré své činnosti. Jednoznačně je upravena i odpovědnost ředitele v případě, kdy tuto svou povinnost poruší. Znění ustanovení § 12a je prakticky totožné s obecnou úpravou ustanovení § 51-53 zákona o obchodních korporacích. Je tedy konečně možno konstatovat, že obecná pravidla, která platí pro jednání členů orgánů obchodních korporací, platí i pro ředitele státního podniku. S ohledem na specifické postavení státních podniků a účel jejich zřízení je pak ředitel především povinen zajistit, aby plnění významných strategických, hospodářských, společenských, bezpečnostních a dalších zájmů státu bylo realizováno účelně, hospodárně a efektivně.

---

[22] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 550/2006. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [online, cit. 2017-08-14]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/.

3.1.2 Péče řádného hospodáře a odpovědnost za újmu u orgánů státního podniku

Podstatný rozdíl oproti obecné úpravě orgánů obchodních korporací však plyne z již zmíněného faktu, že ředitel je vždy zaměstnancem státního podniku, na kterého se vztahují pravidla zákoníku práce. Ustanovení § 12a odst. 2 výslovně stanoví, že vznikne-li v souvislosti s jednáním ředitele podniku újma, nahradí ředitel újmu způsobenou podniku v rozsahu podle zákoníku práce. V souladu s ustanovením § 257 odst. 2 zákoníku práce tedy výše požadované náhrady škody způsobené z nedbalosti nesmí přesáhnout částku rovnající se čtyř a půl násobku jeho průměrného měsíčního výdělku před porušením povinnosti, kterým způsobil škodu. Toto omezení neplatí v případě, byla-li škoda způsobena úmyslně, v opilosti, nebo po zneužití jiných návykových látek.

Na rozdíl od členů orgánů obchodních korporací, kteří odpovídají za újmu způsobenou společnosti neomezeně, je tedy ředitel státního podniku nepochybně ve výhodnějším postavení. Dle důvodové zprávy k zákonu č. 253/2016 Sb. byla zvažována možnost zavést pro ředitele státního podniku též odpovědnost za újmu v plném rozsahu. Nakonec však zvítězila varianta, která předpokládá rozložení odpovědnosti za činnost státního podniku mezi ředitele, zakladatele a dozorčí radu.[23]

3.1.2.1 Spoluodpovědnost zakladatele a dozorčí rady

Dle ustanovení § 15 odst. 2 zákona o státním podniku je zakladatel při výkonu své působnosti vůči státním podnikům, která ovlivňuje jejich hospodaření, povinen postupovat s péčí řádného hospodáře. Zákon o státním podniku dále předpokládá pro některá jednání ředitele nutnost předchozího souhlasu dozorčí rady. Okruh těchto jednání určí dle ustanovení § 15 odst. 1 písm. f) zákona o státním podniku zakladatel ve statutu podniku, a to do 3 měsíců ode dne zápisu podniku do obchodního rejstříku.

[23] Vládní návrh ZÁKON ze dne 14. září 2015, kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk 600/0 [online, cit. 2017-12-11].
Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=600&CT1=0. s. 26.

V ustanovení § 13a zákona je stanovena povinnost členů dozorčí rady nahradit újmu způsobenou podniku udělením či neudělením takového souhlasu. Členové dozorčí rady, kteří jsou zaměstnanci podniku či zakladatele, újmu hradí opět pouze v rozsahu do výše čtyř a půl násobku jejich průměrného měsíčného výdělku pobíraného v podniku nebo u zakladatele. Zmíněné ustanovení přímo odkazuje na úpravu náhrady újmy u ředitele podniku. Členům dozorčí rady, kteří nejsou zaměstnanci podniku ani zakladatele, se výše náhrady újmy určí obdobně. Tedy v závislosti na výši odměny, která jim byla v souvislosti s výkonem funkce stanovena.

3.1.2.2 Zhodnocení

Je sice pravdou, že ředitel podniku neoplývá stejnou suverenitou, jako orgány obchodních korporací. Jeho odpovědnost je do značné míry limitována právě kontrolními a spolurozhodovacími pravomocemi dozorčí rady a zakladatele, kteří jsou též vázání povinností jednat s péčí řádného hospodáře, čímž je odpovědnost za hospodaření státního podniku rozdělena mezi více subjektů. Nelze opomenout ani fakt, že státní podniky podléhají kontrole stran Nejvyššího kontrolního úřadu. Dále je třeba připomenout, že před přijetím poslední novely nebyla v zákoně o státním podniku odpovědnost orgánů za způsobenou újmu upravena vůbec. Přes všechny uvedené skutečnosti se však domnívám, že by bylo vhodnější na ředitele státního podniku uplatnit odpovědnost neomezenou, dle obecné úpravy zákona o obchodních korporacích. Právě vzhledem k faktu, že majetek státního podniku je majetkem státu, není dle mého názoru na místě, aby byla odpovědnost ředitele oproti statutárním orgánům obchodních společností omezena. Vzhledem k postavení ředitele státního podniku by bylo mnohem vhodnější zvolit úpravu totožnou s úpravou zákona o obchodních korporacích. Dle ustanovení § 53 odst. 2 zmíněného zákona se nepřihlíží k právním jednáním obchodní korporace omezujícím odpovědnost člena jejích orgánů. Dle ustanovení § 59 odst. 5 zákona o obchodních korporacích pak člen orgánu obchodní korporace nemůže z funkce odstoupit v době, která je pro obchodní korporaci nevhodná. Výkon funkce

statutárního orgánu v režimu pracovněprávního vztahu je dle mého názoru nešťastným řešením.

Ohledně rozsahu odpovědnosti zakladatele a členů dozorčí rady se naopak možnost jeho rozšíření jeví jako nemožná. Vzhledem k tomu, že jednu třetinu členů dozorčí rady tvoří zaměstnanci podniku, by rozšíření rozsahu, ve kterém jsou povinni hradit újmu způsobenou podniku nad rámec čtyř a půl násobku jejich průměrného měsíčného výdělku bylo v rozporu se zákoníkem práce. Zavést pro členy dozorčí rady, kteří nejsou zaměstnanci podniku ani zakladatele, neomezenou odpovědnost, a tím zavést různou limitaci odpovědnosti za výkon stejné funkce by též nebylo dobrým řešením. U osoby jednající jménem zakladatele se také nedá předpokládat, že by svou funkci vykonávala na základě jiného než pracovního respektive služebního poměru. Omezená odpovědnost členů dozorčí rady a osoby jednající za zakladatele se tedy jeví jako nezbytná, u ředitele státního podniku však toto řešení nepovažuji za správné.

3.1.3 Dozorčí rada státního podniku

Dozorčí rada je kolektivním orgánem, který musí mít minimálně tři členy. Jedna třetina členů je tvořena, volena i odvolávána zaměstnanci. Zbývající dvě třetiny členů pak jmenuje a odvolává zakladatel podniku. Konkrétní úprava vnitřních poměrů a činnosti dozorčí rady byla do zákona o státním podniku doplněna až zákonem č. 253/2016 Sb. Dle aktuálního znění zákona tak dozorčí rada volí ze svých členů předsedu, který svolává její jednání a řídí její činnost. Při volbě předsedy disponuje každý člen jedním hlasem, a k jeho zvolení je třeba nadpoloviční většiny hlasů všech členů. Pravidla volby zástupců zaměstnanců stanoví volební řád, jehož vydání podléhá souhlasu odborových orgánů, pokud v podniku působí. V takovém případě je součinnost odborového orgánu vyžadována i k samotné volbě. Pakliže v podniku odborový orgán nepůsobí, způsob i podmínky volby stanoví podnik. Rozhodnutí dozorčí rady jsou přijímána na základě souhlasu většiny všech jejích členů. Odlišný názor členů, kteří hlasovali proti konkrétnímu rozhodnutí, se na jejich žádost uvádí do zápisu z jednání, který se vyhotovuje z každého zasedání a je podepsán předsedou dozorčí rady.

Též členové dozorčí rady jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře. Na členy dozorčí rady se vztahuje povinnost zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích, jejichž prozrazením by podniku mohla vzniknout újma, a to i po ukončení členství v dozorčí radě. Členem dozorčí rady nemůže být ředitel podniku ani jeho zástupci.

Dozorčí rada je orgánem kontrolním a ze své činnosti je odpovědná především zakladateli. Hlavním úkolem dozorčí rady je dohled nad hospodařením podniku. V rozsahu určeném zakladatelem dozorčí rada schvaluje zásadní otázky koncepce rozvoje podniku a především nakládání s majetkem podniku. To se netýká majetku určeného, neboť dispozice s ním podléhá předchozímu schválení zakladatele. Dispozice s ostatním majetkem podniku je předpokládám jedním z jednání ředitele, pro který zákon předpokládá předchozí souhlas dozorčí rady. Konkrétní rozsah těchto jednání je však třeba stanovit ve statutu podniku, což předpokládá nejen ustanovení § 13 odst. 1 písm. a), ale též § 15 odst. 1 písm. f) zákona o státním podniku.

Další významnou působností disponuje dozorčí rada ve vztahu k finančnímu hospodaření podniku, pročež je oprávněna nahlížet do všech účetních dokladů týkajících se činnosti podniku. Dozorčí rada zejména projednává výroční zprávy, přezkoumává účetní uzávěrky, projednává pravidla pro zřizování fondů a dohlíží na hospodaření s nimi a schvaluje auditora. Dále dohlíží na výkon působnosti ředitele a výkon podnikatelské činnosti podniku, zejména je-li vykonávána v souladu s právními předpisy a zakládací listinou. Objeví-li nedostatky, je vždy třeba upozornit ředitele a zakladatele a též navrhnout opatření, která povedou k nápravě zjištěných nedostatků. Dozorčí rada se rovněž vyjadřuje k návrhu zakladatele na zrušení či přeměnu podniku.

Dozorčí rada je spoluodpovědná za úspěšné podnikání podniku, kvalitu jeho řízení a účelné a hospodárné nakládání se svěřeným majetkem. Jednou z pravomocí dozorčí rady je i navrhnout zakladateli odvolání ředitele. Má též právo vyjádřit se k návrhu statutu podniku či jeho změnám. Na žádost zakladatele je pak, v jím stanovené lhůtě,

povinna poskytnout mu informace či provést šetření. Jak již bylo uvedeno, konkrétnější úpravu práv a povinností dozorčí rady určí zakladatel ve statutu podniku.

3.1.4 Výbor pro audit

Výbor pro audit není orgánem upraveným v zákoně o státním podniku, některé státní podniky však mají povinnost ho zřídit. Úprava se nalézá v zákoně č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších přepisů (dále též jen „zákon o auditorech“). Podle ustanovení § 44c odst. 1 písm. c) tohoto zákona platí, že je-li státní podnik velkou účetní jednotkou, zřizuje výbor pro audit. Velkou účetní jednotkou je dle ustanovení § 1b odst. 4 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, taková jednotka, která k rozvahovému dni překračuje alespoň dvě hodnoty uvedené v odstavci 3 tohoto paragrafu. V tomto ustanovení jsou uvedeny tři hraniční hodnoty: aktiva ve výši nad 500 000 000 Kč, roční úhrn čistého obratu nad 1 000 000 000 Kč a průměrný počet zaměstnanců v průběhu účetního období nad 250. Překročí-li tedy státní podnik k rozvahovému dni alespoň dvě z uvedených hodnot, je povinen výbor pro audit zřídit. Uvedená kritéria překračují například Lesy České republiky, s. p., Česká pošta, s. p. nebo DIAMO, státní podnik.[24]

Podle ustanovení § 44c odst. 2 zákona o auditorech se na zřízení a působnost výboru pro audit použijí obdobně ustanovení § 44 až 44aa tohoto zákona, upravující zřizování výboru pro audit u subjektů veřejného zájmu. Dle § 44 zákona o auditorech má výbor pro audit nejméně 3 členy a nejvyšší orgán subjektu veřejného zájmu jmenuje členy výboru pro audit z nevýkonných členů kontrolního orgánu nebo ze třetích osob. Většina členů výboru pro audit, tedy nejméně dva členové, musí být nezávislá a odborně způsobilá. Nejméně jeden člen výboru pro audit pak musí být osobou, která je nebo byla statutárním auditorem nebo osobou, jejíž znalosti anebo dosavadní praxe v oblasti účetnictví zajišťují předpoklad řádného výkonu funkce člena výboru pro audit, a to s ohledem na odvětví, ve kterém subjekt veřejného zájmu působí. Tento člen musí být vždy nezávislý. Požadavky na odbornou způsobilost pak splňuje též ten, kdo nejméně dva

[24] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 103.

roky zastával výkonnou řídící funkci v účetní jednotce, která působí ve stejném odvětví jako státní podnik, nebo byl odpovědným za výkon funkce řízení rizik, vyhodnocování souladu činností s právními předpisy, vnitřního auditu nebo pojistně matematické funkce nebo jiné obdobné funkce. Členy výboru tedy jmenuje ředitel primárně z tzv. „*nevýkonných členů kontrolního orgánu*“, kteří splňují výše uvedené předpoklady. Není-li v podniku dostatek nevýkonných členů kontrolního orgánu, jmenuje tento zbylé členy z třetích osob. Je-li počet nevýkonných členů kontrolního orgánu naopak vyšší než počet členů výboru pro audit, kontrolní orgán určí, kteří jeho nevýkonní členové jsou členy výboru pro audit.

Kontrolním orgánem státního podniku je nepochybně dozorčí rada. Není však jasné, kdo jsou její nevýkonní členové. Zákon o auditorech mimo jiné provádí transpozici 8. směrnice o povinném auditu,[25] která přestavuje právní rámec Evropské unie upravující požadavky na auditory při ověřování účetních závěrek.[26] Dle ustanovení čl. 41 této směrnice „*členský stát určí, zda se musí výbory pro audit skládat z nevýkonných členů správního orgánu nebo členů dozorčího orgánu auditovaného subjektu nebo členů jmenovaných valnou hromadou akcionářů auditovaného subjektu. Alespoň jeden člen výboru pro audit musí být nezávislý a musí mít účetní nebo auditorskou kvalifikaci.“*[27] *Z*míněná směrnice tedy předpokládá, že členy výboru pro audit budou nevýkonní členové správního orgánu nebo členové dozorčího orgánu. Dle čl. 24 zmíněné směrnice pak „*členské státy mohou zohlednit doporučení Komise ze dne 15. února 2005 o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze, které stanovuje, jak by měly být zřizovány výbory pro audit a jak by měly fungovat.“*[28]

[25] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES ze dne 17. května 2006 o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS [online, cit. 2018-01-18]. Dostupné z http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/43/oj.

[26] SEVERA, Tomáš. Povinnost zřídit výbor pro audit a kdo ji má. INTERNÍ AUDITOR 2/2016 [online, cit. 2018-01-18]. Dostupné z: http://www.interniaudit.cz/download/clenska-sekce/casopis/interniauditor-2016-02-bkw6/files/assets/basic-html/page4.html.

[27] Ustanovení čl. 41 směrnice 2006/43/ES.

[28] Ustanovení čl. 24 směrnice 2006/43/ES.

Dle čl. 4.1 doporučení Komise by členy výboru pro audit měli být výhradně nevýkonní členové správní rady nebo členové dozorčí rady. V doporučení Komise lze též nalézt definici nevýkonného člena správní rady v monistickém systému akciových společností. Nevýkonným členem správní rady se rozumí jakýkoli člen správního orgánu společnosti (v monistickém systému) kromě výkonného člena správní rady. Výkonným členem správní rady se pak rozumí jakýkoli člen správního orgánu společnosti podílející se na každodenním řízení společnosti.[29]

Požadavek složit výbor pro audit primárně z nevýkonných členů dozorčí rady tedy podle všeho vznikl špatnou transpozicí 8. směrnice o povinném auditu. Namísto toho, aby zákonodárce určil, že se členové výboru pro audit rekrutují buď z nevýkonných členů správního orgánu, nebo z členů dozorčího orgánu, vytvořil zcela novou kategorii, a to nevýkonného člena dozorčího orgánu. Dle mého názoru tedy zůstává otázkou, jak definovat nevýkonného člena dozorčí rady státního podniku, který se může stát členem výboru pro audit. Fakt, že se člen dozorčí rady nepodílí na každodenním řízení státního podniku, dle mého názoru vyplývá z povahy dozorčí rady, jakožto kontrolního orgánu.

Náplň činnosti výboru pro audit je pak stanovena v § 44a zákona o auditorech, dle kterého zejména sleduje účinnost vnitřní kontroly a systému řízení rizik. Dále sleduje účinnost vnitřního auditu a zajišťuje jeho funkční nezávislost, je-li funkce vnitřního auditu zřízena. V takovém případě je vnitřní audit funkčně podřízený výboru pro audit. Výbor pro audit též sleduje postup sestavování účetní závěrky a dozorčí radě doporučuje auditora s tím, že toto doporučení řádně odůvodní. V neposlední řadě sleduje proces povinného auditu.

[29] Doporučení komise ze dne 15. února 2005 o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze (2005/162/ES) [online, cit. 2018-01-18]. Dostupné z http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32005H0162.

3.1.5 Zakladatel

Zakladatelem státního podniku může být pouze stát, jehož jménem může funkci zakladatele vykonávat ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání zakládaného státního podniku. Do působnosti kterého ministerstva spadá který předmět podnikání, lze dovodit zejména ze zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, který upravuje působnost jednotlivých ministerstev.

V podobném rozsahu jako společníci obchodní společnosti ovlivňují její chod prostřednictvím valné hromady, ovlivňuje stát chod státního podnik prostřednictvím zakladatele. Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že zakladatelské ministerstvo nevystupuje jako orgán, jehož prostřednictvím stát uplatňuje veřejnou moc,[30] *„nýbrž jako zakladatel státního podniku vykonávající oprávnění při nakládání a hospodaření s majetkem státu, jenž byl tomuto státnímu podniku svěřen, tedy oprávnění, jež náleží vlastníkovi, který rozhoduje o dispozicích se svým vlastnictvím.“*[31]

Ač se nejedná o orgán státního podniku, považuji za logické jeho zařazení do této kapitoly, jelikož i práva, povinnosti a působnost zakladatele jsou analogické k těm, kterými obecně disponuje nejvyšší orgán právnické osoby. Práva a povinnosti zakladatele jsou upraveny v ustanovení § 15 zákona o státním podniku.

Jak patrno ze samotného názvu, je to právě zakladatel, kdo státní podnik, se souhlasem vlády, zakládá, ale též ruší nebo vydává rozhodnutí o jeho přeměně. Zakladatel vydává zakládací listinu podniku, ve které musí vymezit předmět podnikání a účel, pro který daný podnik zakládá. Určuje v ní též výši kmenového jmění a specifikuje určený majetek podniku. Ve statutu, který je povinen vydat do tří měsíců od vzniku podniku, pak stanoví pravidla usměrňování hospodářské činnosti podniku, pravidla své kontrolní činnosti

[30] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4039/2010. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/.
[31] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2274/2003. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/.

a zásady nakládání s majetkem podniku. Souhlasu zakladatele podléhá jakákoliv dispozice s určeným majetkem podniku, což vyplývá z ustanovení § 17 odst. 2 zákona o státním podniku. Zakladatel svá práva a povinnosti konkretizuje ve statutu podniku. Může tedy nad rámec zákona stanovit případy, ve kterých dispozice s majetkem podniku podléhá jeho předchozímu schválení. Zákon zakladateli přímo ukládá ve statutu určit případy, kdy nabývání nemovitých věcí podnikem podléhá jeho souhlasu. Ve statutu též určí cenové limity pro nabývání movitých věcí, přičemž za cenu vyšší je možno movitou věc nabýt jen po jeho předchozím schválení. Totéž platí i pro nabývání věcí nemovitých, a to v případě, že by je chtěl podnik nabýt za cenu vyšší, než jak byla oceněna dle zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku). Právní jednání učiněná podnikem bez tohoto schválení jsou neplatná a této neplatnosti se lze dovolat do šesti měsíců ode dne, kdy se o neplatnosti oprávněná osoba dozvěděla nebo dozvědět měla a mohla.[32]

Vyjma případů, kdy si toto právo vyhradí vláda, zakladatel jmenuje a odvolává ředitele podniku a též jmenuje a odvolává dvě třetiny členů dozorčí rady a likvidátora. Má tedy zásadní úlohu při tvorbě orgánů státního podniku. Povinností zakladatele je dohlížet na hospodárné, účelné a efektivní využívání majetku státu, který byl státnímu podniku svěřen do práva hospodařit, pročež má právo a povinnost požadovat informace o hospodářské činnosti a stavu majetku podniku a na kontrolu a ověřování těchto informací způsobem stanoveným zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).

Zakladatel uděluje řediteli souhlas se zřízením odštěpných závodů, schvaluje jednací řád dozorčí rady, stanoví počet jejích členů, délku funkčního období a minimální počet schůzí za rok. Zakladatel určuje koncepci rozvoje podniku, kterou poté schvaluje dozorčí rada, schvaluje účetní závěrku, výroční zprávu a rozhoduje o rozdělení zisku či vypořádání ztráty. Má-li podnik v souladu s ustanovením § 19 odst. 4 zákona o státním podniku vytvořen fond zakladatele,[33] rozhoduje též o tom, jaká část použitelného zisku se do

[32] Ustanovení § 16 odst. 3 zákona o státním podniku.
[33] O fondu zakladatele více kapitole 4.6.3

fondu přidělí. K případnému rozhodnutí zakladatele o použití prostředků z fondu zakladatele je třeba předchozího souhlasu vlády.

3.1.6 Odměňování orgánů státního podniku

3.1.6.1 Zásady odměňování

Na kvalitu osob vykonávajících funkce orgánů státního podniku má zásadní vliv mimo jiné výše odměn, kterou za výkon funkcí pobírají. Chce-li stát do státních podniků přilákat ty nejlepší profesionály a odborníky z jednotlivých oborů, musí je samozřejmě náležitě ohodnotit. Obzvláště po poslední novele, kterou byla jasně definována odpovědnost orgánů a povinnost péče řádného hospodáře musí odpovědnosti orgánů odpovídat i jejich ohodnocení. Na druhé straně je samozřejmě nutné výši odměn co nejtěsněji navázat na požadované výsledky státních podniků. Jelikož jsou státní podniky dle § 2 odst. 1 zákona o státním podniku subjekty provozující podnikatelskou činnost, měl by být hlavním kritériem úspěšnosti jejich managementu hospodářský výsledek podniku. Vzhledem ke specifickým účelům, pro které jsou státní podniky zřizovány, mohou být však tato kritéria i jiná, než čistě jen jejich ziskovost.

Zde je třeba zmínit, že při určení výše mezd a odměn nemá zakladatel zcela volnou ruku, jelikož je vázán rozhodnutím vlády, kterým je odměňování členů orgánů státních podniků, ale též členů orgánů obchodních společností s majetkovou účastí státu[34] a jiných státních organizací regulováno. Momentálně platná úprava byla přijata usnesením vlády ze dne 29. 7. 2015 č. 606 o aktualizaci Zásad odměňování vedoucích zaměstnanců a členů orgánů ovládaných obchodních společností s majetkovou účastí státu včetně státních podniků a jiných státních organizací zřízených zákonem nebo ministerstvem (dále též jen „zásady“). Zde je důležité zmínit, že tyto zásady se uplatní pouze v případě, že „*lze předpokládat, že v daném roce celkový roční příjem vedoucího zaměstnance státního podniku nebo jiné státní organizace zřízené zákonem nebo*

[34] Zásady se týkají obchodních společností, ve kterých je stát, zastoupený ministerstvem, ovládající osobou z pozice akcionáře či společníka a to s podílem na hlasovacích právech představujícím alespoň 40 % všech hlasů.

ministerstvem, či člena voleného orgánu obchodní společnosti nebo jednatele obchodní společnosti by mohl přesáhnout 1,8 mil. Kč."[35]

Dle výše zmíněných zásad mají ministerstva při stanovování podmínek odměňování u ředitele státního podniku, ale též u osob, které vykonávají funkci člena dozorčí rady, postupovat tak, aby stanovené podmínky odměňování byly srovnatelné s jinými pozicemi v obdobných obchodních společnostech, státních podnicích nebo jiných státních organizacích zřízených zákonem nebo ministerstvem.

Zejména u ředitele by měl zakladatel určit jeho maximální celkový roční příjem. Ten se skládá ze základního měsíčního příjmu, variabilní složky příjmu ve výši min. 50 % z maximálního celkového ročního příjmu a z benefitů. Případné odchodné by pak nemělo přesáhnout 6-ti násobek průměrného měsíčního výdělku. V případě manažerského selhání nebo při uplynutí řádného trvání funkce nárok na jejich vyplacení nevznikne.[36]

3.1.6.2 Odměňování členů dozorčí rady

Zajímavá je právní úprava ohledně členů dozorčí rady, kteří jsou zaměstnanci zakladatelského ministerstva, což je jistě častým jevem. Je totiž rozdílná pro zaměstnance, kteří práci pro zakladatele vykonávají v režimu zákoníku práce a pro ty, kteří jsou v režimu zákona č. 234/2014 Sb., zákon o státní službě. Dle ustanovení § 81 odst. 1 zákona o státní službě smí být státní zaměstnanec členem řídících nebo kontrolních orgánů právnických osob provozujících podnikatelskou činnost pouze v případě, kdy byl do těchto orgánů vyslán služebním orgánem. Stejné ustanovení obsahuje i omezení pro vyplácené odměny, když stanoví, že *„celkový úhrn odměn vyplacených státnímu zaměstnanci za všechna členství v řídících nebo kontrolních orgánech právnických osob provozujících podnikatelskou činnost za kalendářní rok včetně podílu na zisku či jiného plnění činí nejvýše 25 % z ročního úhrnu nejvyššího platového*

[35] Příloha č.1 k Usnesení vlády ze dne 29. 7. 2015 č. 606 o aktualizaci Zásad odměňování vedoucích zaměstnanců a členů orgánů ovládaných obchodních společností s majetkovou účastí státu včetně státních podniků a jiných státních organizací zřízených zákonem nebo ministerstvem [online, cit. 2017-12-17].
Dostupné z: https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9Z9H5U88.

[36] Zásady odměňování, Politika odměňování, [online, cit. 2017-12-17]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9Z9H5U88.

tarifu a nejvýše přípustného osobního příplatku v příslušné platové třídě."[37] Jedná se o změnu provedenou novelou zákona o státní službě zákonem č. 144/2017 Sb. Před touto novelou nesměli státní zaměstnanci od příslušné právnické osoby pobírat odměnu žádnou. V tom spočívá zmíněný rozdíl mezi úpravou pro státní zaměstnance ve služebním poměru a státní zaměstnance v režimu zákoníku práce. Pro ty totiž platí ustanovení § 303 odst. 3 zákoníku práce, které pobírání jakýchkoliv odměn zakazuje.

Pro členy dozorčích rad státních podniků tedy existuje několik režimů na základě toho, jsou-li v zaměstnaneckém poměru nebo služebním poměru k orgánu státní správy anebo v takovém poměru nejsou. Státní zaměstnanci, kteří nejsou ve služebním poměru, nemohou za výkon funkce člena dozorčí rady pobírat žádnou odměnu, což jistě není nikterak motivující. U státních zaměstnanců ve služebním poměru byla úprava až do 1. 6. 2017 totožná. Dle aktuální úpravy je maximální výše omezena 25 % platu. U osob, které státními zaměstnanci nejsou, pak žádné omezení neplatí, leda by se na ně vztahovaly Zásady odměňování vedoucích zaměstnanců.

3.2 Předmět podnikání a účel státního podniku

Státní podniky se obecně zakládají za účelem plnění významných strategických, hospodářských, společenských, bezpečnostních nebo dalších zájmů státu. Účel, pro který je státní podnik založen, je povinnou náležitostí zakládací listiny dle § 4 odst. 3 písm. c) zákona o státním podniku. Tato povinnost byla do zákona přidána poslední novelou. Naplňování účelu státního podniku má být jedním z rozhodujících kritérií pro hodnocení odůvodněnosti existence státního podniku a též hodnocení do jaké míry má být státem podporován či úkolován.[38]

Vzhledem k obecnému účelu, za kterým jsou státní podniky zakládány, je předmět podnikání mnohých z nich neživnostenského charakteru a podmínky podnikání jsou tak

[37] Ustanovení § 81 odst. 1 zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě
[38] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 60.

upraveny speciálními zákony.[39] Předmět podnikání státního podniku musí být definován v zakládací listině a zapsán do obchodního rejstříku. Předmět podnikání státního podniku je zásadní již pro určení ministerstva, které vykonává funkci zakladatele. Dle ustanovení §3 odst. 1 zákona o státním podniku je jím totiž ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání podniku. Dle ustanovení § 17a pak může státní podnik nabývat do svého majetku pouze věci, které potřebuje k provozování činnosti v předmětu jeho podnikání. Porušení ustanovení zakládací listiny týkající se předmětu podnikání je též jedním z důvodů, pro který může být státní podnik zakladatelem zrušen.

3.3 Založení a vznik

Státní podnik může být založen pouze rozhodnutím zakladatele, jakožto zvláštním druhem zakladatelského právního jednání. Zvláštním je zejména proto, že toto rozhodnutí musí vycházet ze závažných ekonomických nebo společenských důvodů a je vždy činěno ve veřejném zájmu. Právě z tohoto důvodu je rozhodnutí zakladatele dle ustanovení § 3 odst. 4 zákona o státním podniku podmíněno předchozím souhlasem vlády. Zabezpečuje-li zakládaný podnik v určitém rozsahu úkoly pro obranu státu a jeho zakladatelem není Ministerstvo obrany, potřebuje příslušné ministerstvo k výkonu funkce zakladatele vedle předchozího souhlasu vlády i předchozí souhlas Ministerstva obrany.

V rámci ministerstva přísluší rozhodnutí o založení státního podniku do působnosti ministra, jakožto vedoucího ústředního orgánu státní správy, což je upraveno v organizačních řádech jednotlivých ministerstev.[40]

Zatímco založení obchodní společnosti spočívá ve vložení peněz či jiného majetku do základního kapitálu vznikající společnosti, která se tak stává vlastníkem tohoto kapitálu, stát při založení státního podniku na něj žádný majetek nepřevádí, ale toliko jej odevzdává do práva hospodařit.

[39] Např. zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, zákon č. 29/2000 Sb. o poštovních službách, zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, či zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření.
[40] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 57.

Navzdory tomu, že se stále jedná o majetek státu, jsou státní podniky zakládány s tím, že po celou dobu jich existence stát neručí za jejich dluhy, což je výslovně uvedeno v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o státním podniku. Dle judikatury pak stát neodpovídá ani za škodu či nemajetkovou újmu způsobenou státním podnikem.[41]

Občanský zákoník předpokládá vedle zakladatelského právního jednání ještě jeden způsob založení právnické osoby, a tím je založení přímo zákonem. V případě státních podniků se tak stalo například zákonem č. 305/2000 Sb., o povodích, kterým bylo jednorázově založeno 5 státních podniků, které nahradily do té doby fungující akciové společnosti.

V ustanovení § 1 odst. 1 citovaného zákona se uvádí, že dnem účinnosti tohoto zákona vzniká 5 státních podniků obecně nazvaných „Povodí“, přičemž jsou uvedeny jejich názvy a sídla. Postavení, právní poměry, činnost, sloučení, splynutí a rozdělení Povodí se ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona řídí ustanoveními zákona o státním podniku a funkci zakladatele Povodí jménem státu vykonává Ministerstvo zemědělství.[42] Tyto státní podniky tedy vznikly dnem účinnosti zmíněného zákona, přičemž zákonodárce má možnost v zákoně uvést i datum pozdější.

Státní podnik založený zakladatelským právním jednáním zakladatele pak vzniká dnem, ke kterému byl zapsán do obchodního rejstříku, což je explicitně uvedeno v § 5 odst. 1 zákona o státním podniku. Návrh na zápis podává zakladatel. Povinnou přílohou je, vedle zakládací listiny a dokladu o ocenění kmenového jmění, též usnesení vlády, kterým se uděluje souhlas se založením podniku.[43] Pro úplnost je třeba uvést, že k návrhu je třeba přiložit i další listiny. Je nutno přiložit ještě souhlas osob, které jsou zapisovány do obchodního rejstříku jako členové prvních orgánů, s jejich zápisem. Podpis na listině o udělení souhlasu musí být úředně ověřen. K návrhu je též nutno přiložit doklad o tom, že státnímu podniku vznikne nejpozději dnem zápisu živnostenské oprávnění k činnosti,

[41] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4039/2010. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/
[42] Ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 305/2000 Sb., o povodích.
[43] Ustanovení § 5 odst. 2 zákona o státním podniku.

která je do obchodního rejstříku zapisována jako předmět podnikání a doklad o právním důvodu užívání prostor, v nichž má podnik sídlo.[44] Tyto povinné náležitosti návrhu na zápis do obchodního rejstříku jsou tedy po zakladateli státního podniku vyžadovány ve stejném rozsahu jako po zakladateli jakékoli jiné právnické osoby, která vzniká zápisem do veřejného rejstříku.

3.3.1 Zakládací listina

Zakládací listina může být součástí rozhodnutí o založení státního podniku nebo na toto rozhodnutí navazovat. Pravost podpisu na zakládací listině musí být ověřena, tedy legalizována dle ustanovení § 10 zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování).

Zákon o státním podniku v ustanovení § 4 odst. 3 taxativně stanoví nutné náležitosti, které zakládací listina musí obsahovat. Musí z ní být patrno, které ministerstvo vykonává funkci zakladatele. Musí obsahovat název a sídlo podniku, přičemž součástí názvu podniku musí být označení „státní podnik“ nebo zkratka „s. p.“ Důležitou informací, která musí být v zakládací listině obsažena, je výše kmenového jmění při založení podniku a též minimální výše kmenového jmění, kterou je podnik povinen zachovat. Jedná se o limit, pod který nesmí majetek podniku klesnout po celou dobu jeho existence. Kmenové jmění je jistou obdobou základního kapitálu u obchodních společností. Jedná se o hodnotu majetku, který zakladatel svěřuje státnímu podniku do práva hospodařit ke dni jeho vzniku, vyjádřenou v penězích. Minimální výše kmenového jmění pak představuje limit, pod který nesmí hodnota majetku státního podniku klesnout.

Další informací, kterou musí zakládací listina obsahovat je položková specifikace určeného majetku podniku. Zatímco před poslední novelou musela být nedílnou součástí zakládací listiny příloha obsahující vymezení určeného majetku, dle aktuálního znění

[44] Ustanovení § 12, § 13 a § 14 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

ustanovení § 4 odst. 3 písm. d) zákona o státním podniku musí být určený majetek a jeho položková specifikace součástí zakládací listiny.

Dle aktuální úpravy tak do zakládací listiny musí být jednotlivě zapsána každá nemovitá nebo movitá věc tvořící určený majetek. Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2016 Sb. uvádí, že *„přesná položková specifikace určeného majetku rozhodujícím předpokladem základního pořádku v každém jednotlivém státním podniku. Pouze tak lze zajistit transparentnost a přehlednost vykazování určeného majetku a pohyby, ke kterým v rámci určeného majetku v průběhu podnikatelské činnosti v podniku dochází.“*[45]

Rozsah určeného majetku bude jistě v některých případech obsahovat i tisíce položek, které bude nutno v zakládací listině přesně specifikovat. Dle důvodové zprávy k novele však *„nic nebrání tomu, aby určený majetek byl sepsán do přílohy zakládací listiny, která tvoří její nedílnou součást.“*[46] Dle ustanovení § 15 odst. 1 písm. d) zákona o státním podniku je povinností zakladatele vymezit určený majetek v příloze zakládací listiny. Nejen, že tomu, aby byl určený majetek sepsán do přílohy zakládací listiny, nic nebrání, ale zakladatel je podle tohoto ustanovení dokonce povinen tak učinit. Z uvedeného tedy není zcela jasné, zdali má být určený majetek vymezen přímo v zakládací listině, anebo musí být vymezen v příloze.[47]

Sepsání položkové specifikace určeného majetku do přílohy základní listiny bude jistě v praxi vhodnějším řešením, jelikož nebude nutné při jakékoliv jeho změně měnit zakládací listinu. Jakékoli zásadnější změny v rozsahu určeného majetku je třeba dle ustanovení § 2 odst. 9 zákona o státním podniku zapsat do obchodního rejstříku.

Též veškerý ostatní majetek, který je státnímu podniku svěřován do práva hospodařit, musí být v zakládací listině určen a oceněn. Po poslední novele ocenění navazuje na výši

[45] Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2016 Sb. Sněmovní tisk 600/0, s. 41, [online, cit. 2017-09-08]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=600&ct1=0.
[46] Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2016 Sb. s. 41.
[47] Např. Zakládací listina České pošty, s.p., která byla zjevně, v souladu s Přechodnými ustanoveními zavedenými zákonem č. 253/2016 Sb. Čl. II, přizpůsobena tomuto zákonu, obsahuje určený majetek přímo ve svém textu, položkovou specifikaci pak v příloze č. 1.

ocenění v účetnictví účetní jednotky, která o tomto majetku naposledy účtovala.[48] Určení i ocenění majetku se provede ke dni založení podniku.

Další nezbytnou náležitostí zakládací listiny je určení prvních orgánů podniku. Zakládací listina musí obsahovat jméno prvního ředitele podniku a též počet členů dozorčí rady a jména jejích prvních členů. V zakládací listině stačí uvést pouze jména prvních orgánu, v návrhu na zápis do obchodního rejstříku je však třeba kromě jmen uvést i adresy jejich pobytu, den vzniku funkce a způsob, kterým za podnik jednají. Tato povinnost vyplývá z ustanovení § 25 zákona o veřejných rejstřících.

V souvislosti s povinností uvést v zakládací listině jména prvních členů dozorčí rady státního podniku je jistě zajímavé zmínit, že i pro ně platí pravidlo uvedené v ustanovení § 13 odst. 2 zákona o státním podniku. Dle tohoto ustanovení tvoří jednu třetinu členů dozorčí rady zaměstnanci podniku, kteří je ze svých řad volí. Státní podnik, který je teprve zakládán, tedy právně zatím neexistuje, nemůže disponovat zaměstnanci, kteří by ze svých řad mohli volit členy dozorčí rady. Zmíněná jedna třetina dozorčí rady tedy může být platně zvolena nejdříve po dni, ke kterému je státní podnik zapsán do obchodního rejstříku, tedy po dni jeho vniku. Nabízí se tedy otázka, jaká jména bude zakládací listina ohledně třetiny dozorčí rady volené zaměstnanci obsahovat. V praxi se tato nelogičnost zákonné úpravy zjevně řeší zapsáním dočasného člena dozorčí rady, který bude funkci vykonávat pouze do té doby, než zaměstnanci platně zvolí do dozorčí rady svého zástupce.[49]

Dalším nezbytným údajem, který musí zakládací listina obsahovat, je výše rezervního fondu v okamžiku založení podniku, která činí nejméně 10 % kmenového jmění. Zakladatel má však možnost stanovit výši jinou. Ohledně rezervního fondu je nutno určit ještě minimální výši, do které bude doplněn v průběhu podnikání.

[48] Viz ustanovení § 25 odst. 6 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví.
[49] Viz Zakládací listina státního podniku Státní pokladna Centrum sdílených služeb, s. p., s. 3. [online, cit. 2018-03-09]. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik.

Zakladatel musí v zakládací listině též označit jméno osoby oprávněné jednat jeho jménem, tedy jménem ministerstva, vykonávajícího funkci zakladatele. Dle Přechodných ustanovení zavedených zákonem č. 253/2016 Sb., Čl. II jsou zakladatelé ve spolupráci se státními podniky povinni do 1. 1. 2019 přizpůsobit tomuto zákonu zakládací listiny a statuty státních podniků a podat návrh na zápis provedených změn do obchodního rejstříku. Namátkovou kontrolou obchodního rejstříku lze zjistit, že některé státní podniky tak dosud neučinily. Například Česká pošta, s. p. stále nemá v zakladatelské listině definován účel, pro který je tento státní podnik založen.[50]

3.4 Zrušení, transformace, zánik a likvidace státního podniku

3.4.1 Zrušení státního podniku

Státní podnik je možné zrušit rozhodnutím zakladatele, a to s právním nástupcem anebo bez něj. Rozhodnout o zrušení podniku může zakladatel jen ze závažných ekonomických nebo společenských důvodů, především přestane-li plnit účel, ke kterému byl založen. Zákon o státním podniku v § 6 odst. 3 taxativně uvádí, kdy je zakladatel povinen podnik zrušit. Jedná se o případy, kdy podnik ztratí oprávnění k podnikatelské činnosti, za jejímž účelem byl zřízen,[51] anebo zaniknou-li předpoklady vyžadované pro činnost podniku jiným zákonem. Ač zákon zakladateli přímo ukládá povinnost v těchto případech podnik zrušit, k platnosti takového rozhodnutí je přesto třeba ještě předchozího souhlasu vlády.

V ustanovení § 6 odst. 4 zákona o státním podniku jsou pak demonstrativně uvedeny důvody, pro které zakladatel podnik zrušit může. Jedná se o případ, kdy byl založením či přeměnou podniku porušen zákon. Dále pokud podnik porušuje ustanovení zakládací listiny týkající se předmětu podnikání, minimální výše kmenového jmění nebo nakládá s majetkem podniku v rozporu s právními předpisy. Zakladatel může podnik zrušit též, když nakládá se svěřeným majetkem v rozporu s právními předpisy. Na návrh osoby, která na zrušení podniku osvědčí právní zájem, lze podnik zrušit i z jiných důvodů.

[50] Viz Zakládací listina státního podniku Česká pošta, s. p., založená do obchodního rejstříku dne 28.6.2017 [online, cit. 2018-01-09]. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik.
[51] Viz ustanovení § 58 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Zakladatel by se měl však vždy především pokusit zjištěné nedostatky napravit. K rozhodnutí o zrušení podniku by měl přistoupit až poté, kdy dojde k závěru, že náprava možná není a zrušení podniku se jeví jako jediné možné řešení nastalé situace.[52] Zatímco v případech, kdy je zakladatel podnik povinen zrušit ze zákona, mi přijde nadbytečné, aby zakladatel k plnění své zákonné povinnosti potřeboval předchozí souhlas vlády, v případech zrušení dle ustanovení § 6 odst. 4 zákona o státním podniku je tento souhlas zcela na místě a dle mého názoru koresponduje s nutností disponovat souhlasem vlády při založení podniku.

O zrušení podniku může dle ustanovení § 6 odst. 5 zákona o státním podniku rozhodnout též soud, a to na návrh osoby, která osvědčí právní zájem, přičemž před takovým rozhodnutím může stanovit lhůtu k odstranění důvodů, pro které bylo zrušení navrženo. Jedná se o speciální úpravu, která doplňuje úpravu obecnou, dle které soud zruší právnickou osobu na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, nebo i bez návrhu, pokud tato vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek, nebo již nadále nesplňuje předpoklady, které jsou pro vznik právnické osoby zákonem vyžadovány, nebo nemá déle než dva roky usnášeníschopný statutární orgán, nebo tak stanoví zákon. Je-li možné důvod, pro který má soud právnickou osobu zrušit, odstranit, soud jí nejprve stanoví přiměřenou lhůtu k odstranění nedostatků.[53]

Na zrušení státního podniku se uplatní i § 169 občanského zákoníku, dle kterého po zrušení právnické osoby následuje likvidace. To neplatí při zrušení státního podniku s právním nástupcem, který nabývá celé jmění podniku, nebo stanoví-li zákon jinak. Zda je podnik rušen s právním nástupcem anebo bez něj, tedy s likvidací anebo bez likvidace, je uvedeno v rozhodnutí zakladatele či soudu o zrušení podniku. V případě, že rozhodnutí tuto informaci neobsahuje, platí, že jde o zrušení s likvidací.

[52] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 65.
[53] Viz ustanovení § 172 občanského zákoníku.

3.4.2 Likvidace a zánik státního podniku

Pro státní podniky platí beze zbytku obecná úprava likvidace právnické osoby, která je obsažena v ustanoveních § 187 – 209 občanského zákoníku. Účelem likvidace je vypořádat majetek zrušené právnické osoby, aby tato mohla zaniknout. Za právnickou osobu v likvidaci nesmí jednat nikdo vyjma likvidátora, který okamžikem svého povolání nabývá působnost statutárního orgánu. Likvidátorem tak může být pouze osoba, která je způsobilá být členem statutárního orgánu. Vstup do likvidace je nutno oznámit všem známým věřitelům. Ke dni vstupu do likvidace sestaví likvidátor zahajovací rozvahu a soupis jmění, aby zjistil výši likvidační podstaty. Likvidační podstatu je třeba zpeněžit, dluhy vyrovnat a konečně naložit s čistým majetkovým zůstatkem, který se nazývá zůstatkem likvidačním. Pokud likvidační podstata nepostačuje ke splnění všech dluhů, rozdělí se věřitelé do tří skupin. V první skupině uhradí likvidátor náklady likvidace. Ve druhé uspokojí pohledávky zaměstnanců a ve třetí ostatní věřitele. Nepostačuje-li likvidační podstata k uspokojení všech věřitelů ve skupině, uspokojí je likvidátor poměrně. Zjistí-li likvidátor v průběhu likvidace, že je právnická osoba v úpadku, bez zbytečného odkladu podá insolvenční návrh. Pakliže se v přiměřené době nepodaří zpeněžit celou likvidační podstatu, vyrovná likvidátor pohledávky z první a druhé skupiny a posléze likvidační podstatu nabídne věřitelům ze skupiny třetí. Věřitelům, kteří likvidační podstatu převezmou, náleží na ní podíl dle výše jejich pohledávek. Likvidace končí použitím likvidačního zůstatku nebo převzetím likvidační podstaty věřiteli nebo jejím odmítnutím.

Zákon o státním podniku ve speciální úpravě likvidace především reflektuje fakt, že státní podnik nemá vlastní majetek a hospodaří s majetkem státu. Stát má tedy eminentní zájem na tom, aby likvidace proběhla transparentně, účelně, hospodárně a efektivně. Likvidátora jmenuje v souladu s ustanovením § 15 odst. 1 písm. b) zákona o státním podniku zakladatel. Transparentnost likvidace má být zajištěna především ustanovením § 9 odst. 1 zákona o státním podniku, dle kterého je likvidátor povinen majetek podniku zpeněžit veřejnou dražbou, přičemž k jinému způsobu zpeněžení se vyžaduje předchozí

souhlas zakladatele. Efektivnost likvidace je mimo jiné pojištěna zákazem zatížit nemovitou věc zástavním nebo předkupním právem či uzavřít ohledně nemovité věci smlouvu o budoucí kupní smlouvě, což by mohlo vést k průtahům. I z tohoto pravidla je však v odůvodněných případech možná výjimka za podmínky předchozího souhlasu zakladatele.

Vzhledem k tomu, že likvidovaný majetek státního podniku je majetkem státním, nabízí ustanovení zákona o státním podniku též možnost bezúplatně převést nemovité věci z majetku podniku do práva hospodařit jiného státního podniku, organizační složky státu, či jiné státní organizace. Podmínkou je předchozí souhlas zakladatele a fakt, že bezúplatný převod přispěje k urychlenému dokončení likvidace, neohrozí plnění dluhů podniku, je hospodárnější než jiný způsob naložení s nemovitou věcí, nebo tak stanoví zvláštní právní předpis. Smyslem těchto ustanovení je jistě umožnit efektivní využití státního majetku a též případné urychlení likvidace v případě, že se likvidovaný majetek nedaří zpeněžit.

Obdobně lze nemovitý majetek převést do vlastnictví územně správního celku. Majetek, se kterým se likvidátorovi nepodařilo naložit jinak, dle ustanovení § 9 odst. 5 zákona o státním podniku nabídne k bezúplatnému převodu Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, což by mělo zabránit neúměrnému protahování likvidace z důvodu, že v likvidační podstatě již zbyl pouze majetek, o který nemá nikdo zájem. Podmínkou je, že má podnik vypořádány odvody do státního rozpočtu, daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění a dluhy. Přijme-li úřad nabídku likvidátora, uzavře s ním likvidátor, po předchozím souhlasu zakladatele, smlouvu. Z tohoto ustanovení nepřímo vyplývá, že úřad nabídku přijmout nemusí. Nabízí se tedy otázka, jaký by měl být postup likvidátora v takovém případě.

Likvidační zůstatek je dle § 15 odst. 1 písm. j) zákona o státním podniku povinen převzít zakladatel a bez zbytečného odkladu jej převést do státních finančních aktiv.

Na tomto místě je třeba uvést, že výše uvedená pravidla se uplatní pouze na státní podniky, které do likvidace vstoupily za účinnosti občanského zákoníku, tedy po 1. lednu 2014. U státních podniků, které vstoupily do likvidace dříve, se uplatní ustanovení § 3043 občanského zákoníku, podle kterého se postupuje dle zákona platného v době, kdy došlo k rozhodnutí o likvidaci, tedy zejména podle ustanovení § 70 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. To platí, nerozhodl-li příslušný orgán právnické osoby, kterým je v případě státního podniku zakladatel, že se uplatní postup dle občanského zákoníku, a to do tří měsíců od jeho účinnosti.

I více než dvacet let od účinnosti zákona o státním podniku tedy stále existují státní podniky, které se v souladu s přechodným ustanovením § 20 odst. 1 a 2 považují za vzniklé podle zrušeného zákona č. 111/1990 Sb. Na tyto podniky se uplatní ustanovení § 47b zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, dle kterého jsou likvidátoři státních podniků v režimu zrušeného zákona o státním podniku povinni zpeněžit majetek veřejnou dražbou a jiným způsobem mohou postupovat jenom se souhlasem Ministerstva financí. Jak již bylo uvedeno, po poslední novele platí obdobné pravidlo i pro podniky v režimu platného zákona o státním podniku.

Státní podniky v režimu zákona č. 111/1990 Sb. též jako „jiné státní organizace“ podléhají zákonu č. 219/2000 Sb., což vyplývá z ustanovení § 54 tohoto zákona, který z jeho působnosti vyčleňuje pouze „*státní podniky založené podle zákona č. 77/1997 Sb., včetně těch, které se považují za založené podle uvedeného zákona, a Budějovický Budvar, národní podnik*“. Zákonem č. 51/2016 Sb., byl do tohoto zákona vložen § 55b s takřka totožným zněním jako § 9 odst. 5 zákona o státním podniku. S tím rozdílem, že dle § 55b likvidátoři majetek převedou na Úřad pro zastupování státu a ten je s ním příslušný hospodařit. Nemá tedy na rozdíl od úpravy podle zákona o státním podniku právo převáděný majetek odmítnout.

Státní podnik v souladu s obecnou úpravou právnických osob zaniká dnem jeho výmazu z obchodního rejstříku. V případě, že je podnik zrušen s likvidací, podává návrh na výmaz

z obchodního rejstříku likvidátor. V případě, že státní podnik zaniká v důsledku transformace, je den zániku totožný se dnem účinnosti přeměny. Účinnost přeměny právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku nastává dle ustanovení § 177 občanského zákoníku dnem zápisu této přeměny do veřejného rejstříku.

3.4.1 Transformace státního podniku

Obecná úprava přeměn je obsažena v ustanoveních § 174 a násl. občanského zákoníku. Přeměnou právnické osoby se dle ustanovení § 174 odst. 1 rozumí fúze, rozdělení a změna právní formy. Fúze právnických osob je možná jednak jejich splynutím, kdy všechny zúčastněné právnické osoby zanikají a na jejich místě vzniká osoba nová, anebo sloučením, kdy zanikají jen některé ze zúčastněných a jejich práva a povinnosti přecházejí na právnickou osobu, která zůstala zachována. Rozdělení právnické osoby je možné formou odštěpení, kdy z části právnické osoby, která zůstává zachována, vzniká jedna či více nových právnických osob, anebo rozdělovaná právnická osoba zanikne a jejími právními nástupci se stane několik nově vzniklých právnických osob, což je případ rozštěpení. Možnou variantou je i připojení části rozdělované právnické osoby k osobě již existující. V takovém případě se jedná o rozdělení za současného sloučení, tzv. rozdělení sloučením. Při přeměně je třeba stanovit rozhodný den, od kterého se, z účetního hlediska, jednání zanikající právnické osoby považuje za jednání uskutečněné na účet právnické osoby nástupnické. Den před tímto rozhodným dnem je tedy třeba sestavit konečnou účetní závěrku zanikající právnické osoby a nástupnická právnická osoba musí k rozhodnému dni sestavit zahajovací rozvahu. Účinnost přeměny pak nastává zápisem do obchodního rejstříku.

Speciální úprava v zákoně o státním podniku pak obecnou úpravu dále rozvádí. K fúzi či rozdělení státního podniku může dojít pouze na základě rozhodnutí zakladatele, a toto rozhodnutí musí obsahovat několik důležitých informací. Při rozhodnutí o rozdělení je nutno určit, kteří zaměstnanci zanikajícího státního podniku se stanou

zaměstnanci jednotlivých nástupnických státních podniků,[54] a nejpozději tři měsíce před rozdělením informovat příslušný odborový orgán. Pakliže v podniku odborový orgán nepůsobí, je třeba vhodným a prokazatelným způsobem informovat přímo zaměstnance. Tuto informační povinnost má zakladatel nejen při rozdělení podniku, ale též v případě fúze. V případě rozdělení je pak zakladatel povinen přesně vymezit, jaká část určeného majetku zanikajícího podniku přejde na který nástupnický podnik, a toto zapsat do obchodního rejstříku. Samozřejmě je třeba obdobně rozhodnout i o celém jmění zanikajícího podniku. Pro nově vznikající podniky je též třeba vydat zakládací listiny a případně upravit zakládací listiny podniků rozdělením dotčených. V případě, že by snad z rozhodnutí zakladatele o rozdělení podniku nebylo zřejmé, který podnik má právo hospodařit s některou částí jmění podniku zúčastněného, obsahuje zákon o státním podniku v ustanovení § 8 odst. 2 fikci, že v takovém případě má právo hospodařit k této části společně a nerozdílně každý nástupnický podnik. To neplatí, jde-li o nemovitou věc evidovanou v katastru nemovitostí. Přesnému vymezení a rozdělení nemovitých věcí by tedy měl zakladatel věnovat zvláštní pozornost.

V ustanovení § 7a odst. 2 zákon o státním podniku výslovně uvádí, že rozhodnutím zakladatele o fúzi není dotčena povinnosti podniků požádat o povolení v souladu s ustanovením § 13 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů. V případě, že celkový čistý obrat všech spojujících se státních podniků, dosažený na trhu v České republice za poslední účetní období, je vyšší než 1,5 miliardy a alespoň dva z nich dosáhly na trhu v České republice za poslední účetní období čistého obratu vyššího než 250 milionů Kč[55], je třeba požádat Úřad pro ochranu hospodářské soutěže o povolení takovouto fúzi provést, přičemž rozhodnutí úřadu o povolení či zamítnutí žádosti je pro podniky i jejich zakladatele závazné.

[54] Úprava totožná s ustanovením § 180 občanského zákoníku.
[55] Jde pouze o čistý obrat dosažený jednotlivými státními podniky při činnosti, která je předmětem jejich podnikání.

4 Majetkové postavení státního podniku

Majetkové postavení státního podniku je velice specifické a jeho úprava se zcela liší od úpravy platné pro ostatní právnické osoby. Státní podnik totiž nevlastní žádný majetek.[56] V ustanovení § 2 odst. 2 zákona o státním podniku se stanoví, že státní podnik nemá vlastní majetek a disponuje toliko právem hospodařit s majetkem státu.

Ohledně dluhů podniku platí základní pravidlo stanovené v ustanovení § 3 odst. 2 zákona o státním podniku, dle kterého podnik neručí za dluhy státu a stát neručí za dluhy podniku, není-li zákonem stanoveno jinak. Ač se i v případě majetku podniku jedná o majetek státu, za dluhy státního podniku není stát odpovědný, a podnik odpovídá za své dluhy pouze „svým“ majetkem, tedy tím majetkem státu, se kterým má podnik právo hospodařit.

Majetek podniku by měly tvořit pouze věci, které podnik potřebuje k provozování své podnikatelské činnosti. Nejen majetek, který byl podniku svěřen zakladatelem při jeho založení, je majetkem státu. Též majetek, který podnik nabývá během své existence od osob od státu odlišných, se bez dalšího stává majetkem státu. K nabytému majetku však též bez dalšího vzniká podniku právo s ním hospodařit, jedná se tedy o majetek podniku.

4.1 Právo hospodařit

Právo hospodařit s majetkem státu je nejvýznamnějším právem, kterým státní podnik disponuje. Dá se říci, že je to právě právo hospodařit, které determinuje státní podnik, jakožto svébytnou entitu odlišnou od ostatních právnických osob, podnikatelských subjektů či státních organizací, jelikož tímto právem disponují pouze státní podniky. Právo hospodařit je tedy středobodem existence státního podniku a veškerá ostatní práva se od tohoto práva odvíjí. Jedná se o právní titul, jehož prostřednictvím státní podnik disponuje se svěřeným majetkem a může tak plnit účel, pro který byl založen.

[56] HAJŠMAN, Václav. Státní podnik. In: ELIÁŠ, Karel, Jarmila POKORNÁ a Miroslava BARTOŠÍKOVÁ. Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-391-4. s. 589-597.

Toto právo má státní podnik po celou dobu své existence. Odejmout mu toto právo lze pouze v případech stanovených zákonem.

Obsah práva hospodařit v zákoně o státním podniku není konkrétně definován. Nicméně lze odvodit z judikatury Nejvyššího soudu, který přiléhavě definoval právo hospodaření dle zákona č. 111/1990 Sb.[57] Z ustanovení zákona o státním podniku upravujících nakládání s majetkem podniku však vyplývá, že zmíněnou definici lze jistě použít i na právo hospodařit dle platného zákona o státním podniku. Dle ustanovení § 16 odst. 2 zákona o státním podniku podnik vykonává při hospodaření s majetkem podniku práva vlastníka, v právních vztazích týkajících se majetku podniku jedná vlastním jménem a účastní se řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku podniku včetně řízení o určení, zda tu vlastnické nebo jiné obdobné právo státu je, či není. Toto ustanovení bylo do zákona o státním podniku přidáno až novelou provedenou zákonem č. 202/2002 Sb. Zmíněná novela byla reakcí na judikaturu Nejvyššího soudu, který do té doby dovozoval, že státní podnik není aktivně legitimován k podání žaloby na určení vlastnictví státu k věcem, ke kterým mu náleží právo hospodařit.[58] *„Za pasivně legitimovaného lze však V případě žaloby na určení vlastníků shledat i státní podnik, který s ohledem na své postavení dle zák. č. 77/1997 Sb. do žalobcova práva zasahuje užíváním, nakládáním atd. se sporným majetkem.“*[59]

[57] Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3641/2010 *„Státnímu podniku příslušejí ohledně majetku ve státním vlastnictví, k němuž má právo hospodaření, v zásadě stejná práva, jako vlastníku* (…) právo *hospodaření s majetkem státu je právem obdobným (téměř na roveň postaveným) právu vlastnickému, spočívajícím v právu subjektu, jemuž právo hospodaření přísluší, vykonávat za stát jakožto přímého vlastníka majetku jeho vlastnická práva, za určitých státem (vlastníkem) předem stanovených podmínek, a že toto právo v sobě zahrnuje jak oprávnění věc držet, užívat ji, nakládat s ní, tak i řadu povinností směrujících k zachování, účelnému využívání a ochraně takové věci, včetně uplatňování a hájení tohoto práva (i primárního vlastnického práva státu)*.“ In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/

[58] Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 958/2001, ze dne 27. listopadu 2001, rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 537/2001, ze dne 28. února 2002 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 397/2003, ze dne 23. dubna 2003. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/ .

[59] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.11. 2004, sp. zn, 28 Cdo 760/2003 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.2.2005, sp. zn. 28 Cdo 1895/2004. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/

V důsledku zmíněné novely pak Nejvyšší soud rozhodl, že státní podnik je *„s účinností od 1. července 2002 oprávněn žalovat o určení, že stát je vlastníkem majetku, k němuž tento státní podnik vykonává právo hospodaření.“*[60]

Další podrobnosti o obsahu práva hospodařit tohoto práva vyplývají z konkrétní úpravy jednotlivých dispozic s majetkem podniku, která je popsána níže.

4.2 Kmenové jmění

Kmenové jmění státního podniku je obdobou základního kapitálu u kapitálových společností.[61] Jestliže u základního kapitálu obchodní korporace se jedná o souhrn všech vkladů společníků do společnosti, u kmenového jmění se jedná o majetek státu, který stát prostřednictvím zakladatele svěřuje státnímu podniku do práva hospodařit při jeho vzniku. Dle definice obsažené v ustanovení § 2 odst. 3 zákona o státním podniku se jedná o souhrn peněžitého vyjádření hodnoty nemovitých a movitých věcí stanovený v zakládací listině, k nimž má podnik právo hospodařit při svém vzniku. Stejně tak jako výše základního kapitálu obchodní korporace, tak i výše kmenového jmění státního podniku je uvedena v zakládacím dokumentu a zapisuje se do obchodního rejstříku. V zakládací listině se uvádí a do obchodního rejstříku se zapisuje též minimální výše kmenového jmění, kterou musí podnik po dobu své existence zachovat. Pokles výše kmenového jmění pod minimální hodnotu je jedním z důvodů, pro které může být státní podnik zakladatelem zrušen.

Kmenové jmění lze zvýšit o majetek, který státní podnik nabyl průběhu provozování své podnikatelské činnosti. O jeho zvýšení rozhoduje zakladatel. Jelikož je údaj o výši kmenového jmění povinnou náležitostí zakládací listiny, je třeba též provést změnu tohoto dokumentu. Ustanovení o změnách výše kmenového jmění byla do zákona o státním podniku přidána poslední novelou a obsahuje též úpravu případného snížení kmenového jmění. Pro tento případ jsou v zákoně taxativně stanoveny dva důvody,

[60] Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 2. 2005, sp. zn. 28 Cdo 1895/2004. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/ .

[61] NOP, Michal. Přičitatelnost jednání státního podniku státu. Správní právo. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 8/2010. s. 451.

pro které může zakladatel o snížení rozhodnout. Hodnota kmenového jmění však nesmí klesnout pod minimální výši, která byla stanovena v zakládací listině podniku při jeho založení. Kmenové jmění lze snížit za účelem krytí ztrát podniku, anebo tato potřeba vyplývá ze zvláštního zákona či z rozhodnutí orgánu veřejné moci. Zvláštním zákonem, ze kterého může vyplynout potřeba snížení kmenového jmění státního podniku, by mohl být zejména některý ze zákonů upravujících restituce majetku.[62] Též případné rozhodnutí soudu či Pozemkového úřadu ČR, na jehož základě se majetek podniku sníží natolik, že bude třeba přistoupit ke snížení kmenového jmění, by bylo velice pravděpodobně vydáno na základě některého z restitučních zákonů.[63]

Snížením kmenového jmění by neměla být porušena nebo ohrožena práva věřitelů státního podniku, proto zákon o státním podniku zakladateli nařizuje tyto o snížení informovat. Rozhodnutí o snížení kmenového jmění tak musí být zveřejněno a známí věřitelé musí být písemně vyzváni, aby ve lhůtě 90 dnů po zveřejnění rozhodnutí své pohledávky přihlásili. Vyzváni musí být všichni věřitelé, lhostejno zda jsou jejich pohledávky splatné nebo nikoli a bez ohledu na jejich výši. Věřitelům, kteří své pohledávky ve lhůtě přihlásí a snížením kmenového jmění se zhorší jejich dobytnost, podnik poskytne přiměřené zajištění nebo pohledávku uspokojí, ledaže se dohodnou jinak. Ze znění ustanovení § 2 odst. 6 zákona o státním podniku však též vyplývá, že v případě, kdy ke snížení kmenového jmění dochází za účelem úhrady ztráty podniku, zakladatel tuto informační povinnost nemá. Věřitelé jsou tedy zjevně chráněni pouze v případě, že ke snížení kmenového jmění dochází v důsledku vydání majetku podniku na základě restitučních zákonů. Postavení věřitelů se však i tak, v důsledku poslední novely zákona o státním podniku, nepochybně zlepšilo. Stalo se tak zejména změnou úpravy určeného majetku podniku, o kterém pojednává následující podkapitola.

[62] Např. zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku a nejčerstvěji též zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.
[63] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 39.

4.3 Určený majetek

Určeným majetkem podniku je majetek, který zakladatel považuje za natolik hospodářsky významný, že ho v zakládací listině jako určený vymezí, a s tímto majetkem pak může podnik nakládat pouze s předchozím schválením zakladatele. Důvodová zpráva k zákonu o státním podniku určený majetek definuje jako *„majetek strategického charakteru a významu, na jehož zachování a zvětšování má stát eminentní zájem."*[64] Ze zakládacích listin státních podniků lze vyčíst, že jako určený majetek je zakladatelem označován majetek, bez kterého by jednotlivé státní podniky nebyly schopny fungovat, tedy především nemovité věci zásadního významu. Například Česká pošta, s.p. má jako určený majetek zapsány budovy a pozemky sběrných přepravních uzlů a budovy sloužící k poskytování poštovních služeb ve městech s více než 50 000 obyvateli.[65]

Určený majetek podniku se zapisuje do obchodního rejstříku a dle aktuálního znění zákona o státním podniku musí zakládací listina, či její příloha, obsahovat též jeho položkovou specifikaci. Další změnou, kterou přinesla poslední novela ohledně určeného majetku, je povinnost sledovat jej v účetnictví odděleně, a to na samostatných analytických účtech.

Dle mého názoru nejvýznamnější změnou stran určeného majetku, kterou přinesla poslední novela, je však změna ustanovení § 16 odst. 5 zákona o státním podniku. Dle tohoto ustanovení státní podnik určeným majetkem neručil za své dluhy. Určený majetek byl tak v podstatě nedotknutelný, což potvrdil i Nejvyššího soudu ve svém rozhodnutí, dle kterého z určeného majetku státního podniku nelze uspokojit pohledávky věřitelů ani v konkurzu, protože tento nelze zařadit do soupisu majetku konkursní podstaty a zpeněžit v konkursu[66]. Tato úprava určeného majetku nepochybně zvýhodňovala státní podniky oproti jiným dlužníkům, a to dle mého názoru naprosto

[64] Důvodová zpráva k návrhu zákona o státním podniku, sněmovní tisk 23/0 [online, cit. 2017-12-20]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t002300.htm, s. 2.
[65] Zakládací listina státního podniku Česká pošta, s. p., založená do obchodního rejstříku dne 28. 6. 2017 [online, cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik.
[66] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2017/2007. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: http://www.beck-online.cz/

nepřijatelným způsobem, na což upozorňuje například Havlan.[67] Ústavní soud sice ve svém rozhodnutí poukázal na *„zvýšenou ochranu vlastnictví státu ve srovnání s vlastnictvím jiných subjektů,“*[68] případným rozporem s ustanovením čl. 11 odst. 1 Listiny, dle kterého je vlastnické právo každého rovnocenné,[69] se však nezabýval. Kdyby tak učinil, musel by dle mého názoru dojít k závěru, že se jedná o protiústavní zvýhodnění státního podniku oproti ostatním dlužníkům.

Nevhodnosti této úpravy si zjevně byli vědomi i tvůrci zákona č. 253/2016 Sb. Dle aktuální úpravy § 16 odst. 5 zákona o státním podniku tak státní podnik odpovídá za své dluhy celým svým majetkem, včetně majetku určeného. Dle důvodové zprávy k poslední novele se tak státní podniky staví na roveň všech ostatních podnikatelských subjektů, které podle obecné právní úpravy odpovídají za své dluhy veškerým svým majetkem a *„vytváří se předpoklady k tomu, aby státní podniky mohly vstupovat do standardních obchodních vztahů s jinými podnikateli, aby mohly jednat o získání úvěrů a půjček a aby věřitelé státních podniků nemuseli mít obavy o uspokojení svých pohledávek za státními podniky, které se stanou nebo mohou stát jejich dlužníky“.*[70]

Novelou byla zpřesněna i úprava nakládání s určeným majetkem. Nadále platí, že státní podnik může s určeným majetkem nakládat pouze se schválením zakladatele, dle současné úpravy § 17 odst. 2 zákona o státním podniku je však jasné, že se musí jednat o schválení předchozí. Stejným způsobem bylo zpřesněno i ustanovení § 16 odst. 3, podle kterého jsou jednání učiněná bez předchozího schválení zakladatele neplatná, přičemž byly též doplněny lhůty, ve kterých se lze neplatnosti dovolat. Subjektivní lhůta činí šest měsíci ode dne, kdy se oprávněná osoba o neplatnosti dozvěděla nebo dozvědět měla a mohla, objektivní lhůta pak činí deset let ode dne, kdy k napadanému jednání došlo.

[67] HAVLAN, Petr. *Majetek státu v platné právní úpravě*. 3., aktualiz. a podstatně dopl. vyd. Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-796-6. s. 76.

[68] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06. [cit. 2017-09-16]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-260-06

[69] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

[70] Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2016 Sb. Sněmovní tisk 600/0, s. 48, [online, cit. 2017-09-16]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=600&ct1=0

Rozhodnout o zvýšení či snížení rozsahu určeného majetku může zakladatel i v průběhu podnikatelské činnosti podniku, avšak pouze v případech, kdy to vyžadují naléhavé strategické, hospodářské, společenské, bezpečnostní nebo jiné zájmy státu. V důsledku takového rozhodnutí musí dojít ke změně zakládací listiny, potažmo její přílohy, obsahující položkovou specifikaci určeného majetku.

4.4 Nabývání majetku a další dispozice s ním

Nedostatečná úprava otázek týkajících se nabývání a dispozice s majetkem podniku byla vedle chybějící přesnější úpravy orgánů podniku jedním z hlavních důvodů přijetí zákona č. 253/2016. Část zákona o státním podniku upravující tuto problematiku proto přijetím novely doznala dosti významných změn. Za největší problém úpravy před poslední novelou lze považovat fakt, že v ní v zásadě zcela chyběla jakákoliv úprava dispozic s jiným než určeným majetkem podniku.

4.4.1 Nabývání majetku

Novelizované znění zákona o státním podniku nově obsahuje obecnou zásadu determinující nabývání veškerého majetku. Státní podnik dle ní může nabývat jen takové věci, které potřebuje k provozování činnosti, která je předmětem jeho podnikání.[71] Zakladateli se dále ukládá ve statutu podniku stanovit, kdy je třeba jeho předchozího schválení smlouvy, kterou podnik nabývá nemovitou věc a též cenové limity a další podmínky pro nabývání věcí movitých. Úplatné nabytí nemovité věci za cenu vyšší než je výše ocenění této věci dle zákona o oceňování majetku[72] nebo movité věci za cenu přesahující limit stanovený ve statutu podniku je pak možné pouze po předchozím schválení zakladatele. Důvody pro sjednání vyšší ceny musí být zakladateli před takovým schválením doloženy. Spolu s důvody pro sjednání vyšší ceny je podnik povinen doložit též zajištění souladu s pravidly veřejné podpory. Musí tedy zejména doložit, že nedošlo ke kumulativnímu naplnění znaků veřejné podpory ve smyslu článku 107 Smlouvy

[71] Ustanovení § 17a odst. 1 zákona o státním podniku.
[72] Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů.

o fungování Evropské unie. Dle tohoto článku *„podpory poskytované v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků, které narušují nebo mohou narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňují určité podniky nebo určitá odvětví výroby, jsou, pokud ovlivňují obchod mezi členskými státy, neslučitelné s vnitřním trhem, nestanoví-li Smlouva jinak*."[73]

4.4.2 Nakládání s majetkem

Ohledně nakládání s majetkem podniku zavádí poslední novela zákona o státním podniku obecné pravidlo, dle kterého má podnik povinnost využívat majetek v souladu s účelem, pro který byl založen, a to účelně, efektivně a hospodárně. S majetkem musí hospodařit a nakládat tak, aby svým jednáním majetek nepoškozoval a neodůvodněně nesnižoval jeho rozsah a hodnotu anebo výnos z tohoto majetku. Připouští-li to povaha majetku, je podnik povinen majetek též zlepšovat a rozmnožovat. Vedle těchto poměrně obecných formulací obsahuje zákon o státním podniku i řadu konkrétních povinností, jejichž plněním má podnik účelného, efektivního a hospodárného využití majetku dosáhnout. Podnik je například povinen včas uplatňovat právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení. Není-li to v rozporu s péčí řádného hospodáře, je povinen včas uplatňovat a vymáhat své pohledávky a požadovat od dlužníků úroky z prodlení a sjednané smluvní pokuty.[74] Zakladatel ve statutu podniku stanoví, ve kterých případech vyžaduje nakládání s nemovitými věcmi, které nejsou součástí určeného majetku, jeho předchozí schválení.

4.4.3 Převody majetku

Jak již bylo uvedeno, před poslední novelizací neobsahovala zákonná úprava žádnou regulaci dispozic s jiným než určeným majetkem podniku, a to ani v případě převodu majetku na třetí osoby. Nebyly nijak upraveny podmínky, za kterých lze majetek zcizit, okruh osob, na které lze majetek převést, ani ceny, za které lze majetek převést.

[73] Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, [online, cit. 2018-01-20]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT.
[74] Ustanovení § 17b zákona o státním podniku.

Státní podniky tedy mohly veškerý majetek, vyjma určeného, bez omezení převádět na libovolné subjekty za libovolné ceny.

Současná úprava významně reguluje dispozice podniku zejména s nemovitými věcmi, pročež zavádí řadu nových pravidel. Zjistí-li podnik, že nějakou nemovitou věc nadále nepotřebuje k provozování své podnikatelské činnosti, je primárně povinen tuto skutečnost zveřejnit na „Portálu veřejné správy.“[75] Důvodem je umožnit organizačním složkám státu a ostatním státním organizacím, aby se o nepotřebnou věc mohly přihlásit dříve než ostatní zájemci. V případě zájemce z tohoto okruhu se provede převod za obvyklou cenu. Po předchozím souhlasu vlády je možný i převod bezúplatný. Souhlas vláda vydá na návrh zakladatele převádějícího státního podniku nebo jiného ministerstva, kterým v praxi bude patrně zřizovatel organizační složky státu nebo jiné státní organizace, která má o nemovitou věc zájem.

V případě, že ve lhůtě jednoho měsíce od zveřejnění neprojeví žádná organizační složka státu či jiná státní organizace o nemovitou věc zájem, je možno ji nabídnout i ostatním subjektům. Nemovitá věc však musí být prodána nejméně za cenu obvyklou,[76] za nižší jen s předchozím souhlasem zakladatele. Pro převod platí totožná pravidla jako pro nabytí nemovité věci, je tedy třeba zakladateli doložit důvod pro sjednání nižší ceny a též soulad s pravidly veřejné podpory.

Ustanovení § 17e odst. 1 zákona o státním podniku upravuje možnost převést věci z majetku podniku do příslušnosti hospodařit jiného státního podniku, organizační složky státu nebo jiné státní organizace. Podmínkou je, že nabývající subjektu tuto věc potřebuje. Ustanovení se týká věcí obecně, tedy movitých i nemovitých.

[75] Upraveno v § 6f zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů. K nalezení zde: https://portal.gov.cz/otevrena-data/datove-zdroje/nepotrebny-majetek.

[76] Viz § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů: *„Obvyklou cenou se rozumí cena, která by byla dosažena při prodejích stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných okolností trhu, osobních poměrů prodávajícího nebo kupujícího ani vliv zvláštní obliby. Mimořádnými okolnostmi trhu se rozumějí například stav tísně prodávajícího nebo kupujícího, důsledky přírodních či jiných kalamit. Osobními poměry se rozumějí zejména vztahy majetkové, rodinné nebo jiné osobní vztahy mezi prodávajícím a kupujícím. Zvláštní oblibou se rozumí zvláštní hodnota přikládaná majetku nebo službě vyplývající z osobního vztahu k nim. Obvyklá cena vyjadřuje hodnotu věci a určí se porovnáním.“*

V případě bezúplatného převodu nemovité věci dle tohoto ustanovení je třeba předchozí souhlas zakladatele převádějícího podniku.

Ustanovení § 17e odst. 3 zákona o státním podniku pak dává vládě možnost ve veřejném zájmu a v souladu s § 16 odst. 1 zákona o státním podniku na návrh zakladatele či jiného ministerstva rozhodnout též o odejmutí nemovité věci z majetku podniku a jejím bezúplatném převodu do příslušnosti hospodařit organizační složky státu nebo jiné státní organizace, která takovou věc nezbytně potřebuje k plnění svých úkolů. I těchto případech je třeba dbát na soulad s pravidly veřejné podpory.

Na závěr je třeba dodat, že aktuální znění zákona o státním podniku obsahuje též speciální úpravu převodů pozemků, na kterých se nachází pozemní komunikace ve vlastnictví územních samosprávných celků. Tato úprava je obsažena v ustanovení § 16 odst. 8, který byl do zákona přidán též v rámci poslední novely. Podle ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, je vlastníkem silnic II. a III. třídy kraj, na jehož území se silnice nacházejí, a vlastníkem místních komunikací je obec, na jejímž území se místní komunikace nacházejí. Pozemky pod těmito komunikacemi jsou však často ve vlastnictví jiných subjektů, často právě státních podniků.[77] Právě k odstranění tohoto nesouladu má přispět zmiňované ustanovení § 16 odst. 8 zákona o státním podniku, dle kterého státní podnik převede bezúplatně v nezbytně nutném rozsahu pozemky pod zmíněnými pozemními komunikacemi do vlastnictví příslušného územního samosprávného celku na jeho žádost a souhlasem zakladatele. K bezúplatnému převodu jiných nemovitých věcí do vlastnictví územního samosprávného celku je třeba předchozího souhlasu vlády.

Ohledně bezúplatného převodu věci z majetku podniku darováním platí, že dary lze poskytnout jen k účelům a v rozsahu, v jakém lze hodnotu daru odečíst od základu daně z příjmů právnických osob.[78]

[77] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 125.
[78] Ustanovení § 16 odst. 6 zákona o státním podniku.

4.5 Účast v obchodních společnostech

Před účinností poslední novely zákona o státním podniku neexistovala žádná zákonná úprava majetkové účasti státních podniků v jiných právnických osobách. Ze zákona o obchodních korporacích lze dovodit, že státní podnik může založit obchodní společnost, či v ní nabýt podíl. Žádný jiný právní předpis to totiž nevylučuje a státní podniky v minulosti majetkové účasti v obchodních korporacích nabývaly. Důkazem budiž například společnost s ručením omezeným Czech Aviation Training Centre, s.r.o., jejímž jediným společníkem je státní podnik Řízení letového provozu České republiky, státní podnik[79] nebo akciová společnost VR Group, a.s., jejímž jediným akcionářem je státní podnik LOM PRAHA s.p.[80]

Dle důvodové zprávy k zákonu č. 253/2016 Sb. byl však tento stav neuspokojivý, jelikož *„Stát a zakladatelé státních podniků nemají žádnou kontrolu nad tím, jaké obchodní společnosti státní podniky zakládají nebo spoluzakládají, anebo, ve kterých obchodních společnostech získaly majetkovou účast (...) a efektivnost a účelnost těchto dispozic s finančními prostředky a majetkem státních podniků je v těchto případech měřena pouze subjektivními názory a hledisky ředitele, popřípadě dalších vedoucích zaměstnanců státních podniků.“*[81]

Podle současného znění zákona o státním podniku je tak jasně stanoveno, že státní podnik *„může nabýt majetkovou účast v jiných právnických osobách pouze po předchozím schválení zakladatele.“*[82] Lhostejno zda tuto účast nabude založením nové právnické osoby, či majetkovým vstupem do již existující. Teoreticky tedy státní podniky mohou nabývat účast ve všech typech právnických osob, tedy i v družstvech, spolcích, nadacích apod. Nicméně bude praktické, *„aby se svými finančními prostředky nebo svým majetkem podílely především na činnosti obchodních společností, které se rovněž*

[79] Obchodní rejstřík [online, cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=298082&typ=PLATNY.
[80] Obchodní rejstřík [online, cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=69905&typ=PLATNY.
[81] Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2016 Sb. Sněmovní tisk 600/0, s. 17, [online, cit. 2018-02-20]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=600&ct1=0.
[82] Ustanovení § 17a odst. 3 zákona o státním podniku.

zabývají podnikáním, a to podnikáním, které je obdobné podnikatelské činnosti státního podniku, anebo které může přispět k rozvoji jeho podnikatelské činnosti.“[83]

4.6 Fondy státního podniku a problematika zisku

Státní podniky jsou ze zákona povinny vytvářet rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb, popřípadě může zakladatel rozhodnout o vytvoření fondu zakladatele.

4.6.1 Rezervní fond

Povinnost státního podniku vytvářet rezervní fond je v zásadě obdobná jako povinnost, kterou měly před přijetím zákona o obchodních korporacích akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. Rezervní fond má sloužit ke krytí ztrát a rizik a též pro zajištění přídělu do fondu kulturních a sociálních potřeb v případě, že by podnik neměl dostatečný zisk, či vykazoval ztrátu. Minimální výše při založení podniku činí 10 % kmenového jmění. V zakládací listině lze určit i výši vyšší, přičemž se do fondu doplňují ročně prostředky ve výši 10 % z čistého zisku až do dosažení této stanovené výše. Údaj o výši rezervního fondu v okamžiku založení státního podniku a údaj o výši, do které má být fond doplněn, jsou nedílnou součástí zakládací listiny.

4.6.2 Fond kulturních a sociálních potřeb

Dle § 19 odst. 3 zákona o státním podniku podnik fond kulturních a sociálních potřeb tvoří a užívá v souladu se zvláštním právním předpisem. Platným předpisem, kterým se v otázce tvorby tohoto fondu řídí organizační složky státu a státní příspěvkové organizace, je od 1. 5. 2002 vyhláška Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb. Dle ustanovení § 16 této vyhlášky se však státní podniky do doby nabytí účinnosti zvláštního právního předpisu řídí zrušenou vyhláškou Ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb. Státní podniky dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) zrušené vyhlášky tvoří fond základním

[83] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 53.

přídělem ze zisku ve výši 2 % z ročního objemu nákladů zúčtovaných na mzdy, odměny a ostatní plnění za práci. Nashromážděné prostředky slouží k uspokojování kulturních a sociálních potřeb zaměstnanců. Těm je možno poskytnout například půjčku na bydlení, příspěvek na stravování, rekreaci, penzijní připojištění apod. Zaměstnancům je též možno poskytovat dary. Prostředky nelze převádět do jiných fondů podniku.

4.6.3 Fond zakladatele

Od 1. 8. 2013 mají zakladatelé státních podniků možnost rozhodnout o tom, že je státní podnik povinen vytvořit a spravovat fond zakladatele. Ač se ztotožňuji s názory některých autorů, dle kterých byl převod použitelného zisku státních podniků do státního rozpočtu teoreticky možný již před přijetím zákona č. 213/2013 Sb.[84] je nepochybné, že až přijetím novely byla pro odvod zisku ze státních podniků stanovena jasná pravidla. Pravdou též je, že finanční prostředky začaly být skutečně převáděny do státního rozpočtu až po přijetí novely.

Dle platné právní úpravy obsažené v § 19 odst. 4 zákona o státním podniku doplní zakladatel pravidla tvorby a užití fondu zakladatele do statutu podniku. Zakladatel určí část nerozděleného zisku minulých let, použitelného zisku podniku a fondů podniku, s výjimkou rezervního fondu a fondu kulturních a sociálních potřeb, kterou je podnik povinen převést do fondu zakladatele. Na základě rozhodnutí zakladatele poté mohou být finanční prostředky z tohoto fondu převedeny do státního rozpočtu nebo do rozpočtu státních fondů, či uvolněny pro krytí odůvodněných potřeb podniku. Poslední novelou byla přidána povinnost zakladatele zohledňovat při nakládání s prostředky v tomto fondu dokumenty schválené vládou nebo zakladatelem podniku, které se vztahují k činnosti podniku.

K rozhodnutí zakladatele o převodu prostředků z fondu zakladatele je třeba předchozího souhlasu vlády vydaného na návrh zakladatele. Dle předposlední věty ustanovení § 19

[84] Viz např. HAJŠMAN, Václav. Státní podnik. In: ELIÁŠ, Karel, Jarmila POKORNÁ a Miroslava BARTOŠÍKOVÁ. Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-391-4, s. 595-596 či NAGY, Miloš. Státní podnik: Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014, s. 20-23. [online, cit. 2018-01-28]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120154308/?lang=cs.

odst. 4 mohou být o vládou určenou část prostředků převáděných z fondu zakladatele do státního rozpočtu překročeny výdaje příslušné kapitoly státního rozpočtu. Z tohoto ustanovení plyne, že úmyslem zákonodárce bylo mimo jiné umožnit vládě využít prostředky odčerpané ze státních podniků ke krytí výdajů, které nepředpokládala při tvorbě státního rozpočtu. O pozitivním přínosu tohoto ustanovení mám důvodné pochybnosti. S příjmy z fondů zakladatelů státních podniků by měla vláda počítat již při tvorbě státního rozpočtu. Samozřejmě může nastat situace, že některý ze státních podniků překvapí mnohem lepším, než předpokládaným hospodářským výsledkem. V takovém případě však nepovažuji za šťastné, aby bylo možné tyto peníze okamžitě utratit i nad rámec plánovaných výdajů.

Dle důvodové zprávy k zákonu č. 213/2013 Sb. byl v době jeho přípravy identifikován jen jeden státní podnik, u kterého se předpokládalo vytvoření fondu zakladatele, a to Lesy České republiky, s.p. U ostatních podniků se zřízení fondu zakladatele předpokládalo až po další detailní analýze hospodaření.[85] Podle očekávání jsou právě Lesy České republiky, s.p. největším přispěvatelem do státního rozpočtu. První odvod z fondu zakladatele se uskutečnil již za rok 2013 a dohromady již tento státní podnik do státního rozpočtu odvedl 29,37 miliardy korun.[86] Z dalších státních podniků, je fond zakladatele zřízen například u Řízení letového provozu České republiky, státní podnik. Dle poslední účetní závěrky uveřejněné ve Sbírce listin bylo za rok 2016 tímto státním podnikem, jehož zakladatelem je Ministerstvo dopravy, odvedeno do státního rozpočtu více než 129 milionů korun.[87]

[85] Důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk777/0 [online, cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=777.

[86] Lesy ČR odvedly státu 3,05 miliardy korun, nejméně od roku 2013. www.ceskenoviny.cz/. ČTK [online, cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/lesy-cr-odvedly-statu-3-05-miliardy-korun-nejmene-od-roku-2013/1568415.

[87] Obchodní rejstřík, sbírka listin [online, cit. 2018-02-26]. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=49571658&subjektId=620172&spis=10295.

4.7 Zhodnocení novely provedené zákonem č. 253/2016 Sb.

Zákon č. 253/2016 Sb. primárně uvedl zákon o státním podniku do souladu s platnou úpravou soukromého práva, tedy především občanským zákoníkem a zákonem o obchodních korporacích, ale též se zněním zákona o majetku státu. Zatímco novelizovaná úprava orgánů podniku se velice přiblížila obecné úpravě zákona o obchodních korporacích, úprava nakládání s majetkem podniku se leckde přiblížila znění zákona o majetku státu.[88] Uvedení zákona o státním podniku do souladu se zmíněnými předpisy lze jednoznačně uvítat. Komplexnější úprava nakládání se svěřeným majetkem by snad skutečně mohla napomoci lepšímu hospodaření státních podniků. Konkrétní výsledky bude však možno zhodnotit až s odstupem času. Též novou úpravu orgánů podniku, zejména jasné vymezení povinnosti péče řádného hospodáře a jasná úprava odpovědnosti orgánů a náhrady újmy způsobené podniku lze jedině uvítat.

[88] Srovnej např. § 17b zákona o státním podniku s § 14 zákona o majetku státu.

5 Možná východiska do budoucna

5.1 Strategie vlastnické politiky státu

Možným dalším vývojem vlastnické politiky státu a tedy i budoucím vývojem státních podniků se zabývá tzv. Strategie vlastnické politiky státu zpracovaná Ministerstvem financí na základě usnesení vlády ze dne 15. prosince 2014. Ač byl tento dokument vládou dne 16. 1. 2017 odmítnut, přesto si dovolím zmínit některá zajímavá východiska, která jsou v tomto dokumentu obsažena. Důvodem je fakt, že podobný dokument by mohl, a dle mého názoru i měl, být v dohledné době přijat. Vytvoření ucelené strategie vlastnické politiky státu mimo jiné předpokládá dokument vytvořený Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj nazvaný Doporučení OECD pro řízení a správu státem vlastněných společností.[89] Na tento dokument se Strategie vlastnické politiky státu odvolává, doporučení z něj zapracovává a jeho přijetí je jedním ze závěrů, který přináší. Na absenci dokumentu konečně poukázal i Nejvyšší kontrolní úřad v kontrolním závěru ke kontrolní akci zaměřené na majetkové účasti státu.[90] V neposlední řadě se s některými myšlenkami v tomto dokumentu obsaženými ztotožňuji. Nelze než souhlasit zejména s východiskem v tomto dokumentu uvedeným, a tedy že *„stát má být vlastníkem podnikatelských subjektů pouze v případě, pokud podnikatelskou činnost nemůže efektivně zajistit trh, přičemž důvodem takového státního vlastnictví je zejména existence přirozených monopolů, tržních selhání a externalit.“*[91]

Dokument přináší též ucelený přehled o všech subjektech, jejichž prostřednictvím stát vykonává podnikatelskou činnost. Dle údajů uvedených ve Strategii vlastnické politiky státu stát ke dni 31. 12. 2014 působil jako zakladatel 38 státních podniků a 1 národního podniku. Vedle byl stát vlastníkem majetkové účasti též v 63 akciových společnostech, 2 společnostech s ručením omezeným a 1 komanditní společnosti. Jako zřizovatel pak

[89] OECD. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. 2015. 76 s. [online, cit. 2017-10-26]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2015_9789264244160-en.

[90] NKÚ. Kontrolní závěr z kontrolní akce č. 15/05 - Majetkové účasti státu v obchodních společnostech [online]. 2015 [online, cit. 2017-10-26]. Dostupné z: https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K15005.pdf.

[91] Česká republika, ministerstvo financí. Strategie vlastnické politiky státu, s. 6. 2016. [online, cit. 2017-10-26], 49 s. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/MFCR_Material_2017-01-18_Strategie-vlastnicke-politiky-statu.pdf.

stát figuroval ve 126 příspěvkových organizacích a 40 organizačních složkách státu, které dle podkladů od jednotlivých ministerstev vykonávali určitou podnikatelskou činnost.[92]

Úkolem Strategie vlastnické politiky státu bylo v první řadě *„určit společnosti, podniky a organizace, které jsou pro stát strategicky významné z důvodu naplňování cílů hospodářské politiky, či které potřebuje k efektivnímu zajištění svého fungování či k poskytování nezbytných služeb pro veřejnost.“*[93] Jednotlivé resorty, do jejichž působnosti jednotlivé podnikající subjekty patří, tak měly tyto do konce roku 2017 rozdělit do tří základních skupin:

a) strategické, tedy společnosti s majetkovou účastí státu, státní podniky a organizace operující mimo standardní konkurenční prostředí (případ tržního selhání), nutné pro zajištění bezpečnosti státu (včetně společností provozujících prvky kritické infrastruktury v konkurenčním prostředí) či potřebné pro naplňování cílů hospodářské politiky státu;

b) podpůrné, tedy společnosti s majetkovou účastí státu, státní podniky či organizace poskytující servisní či účelové podpůrné služby organizačním složkám státu či zajišťující základní nezbytné služby pro veřejnost, které stát není schopen efektivně zajistit na soukromém trhu ani vlastními silami;

c) tzv. zbytné, tedy všechny ostatní.

Subjekty zařazené do poslední skupiny měly být privatizovány či zlikvidovány.[94]

Přestože z dokumentu vyplývá, že rozdělit státní podniky a ostatní organizace do příslušných skupin je úkolem jednotlivých rezortů, přílohou Strategie vlastnické politiky státu je seznam všech výše zmíněných organizací, ve kterém jsou do příslušných kategorií již zařazeny. Z uvedeného lze zjistit, které z uvedeného počtu 38 státních podniků jsou zařazeny do zbytkové kategorie, a se kterými státními podniky se počítá

[92] Strategie vlastnické politiky státu. op. cit. s. 11.
[93] Strategie vlastnické politiky státu. op. cit. s. 16.
[94] Strategie vlastnické politiky státu. op. cit. s. 16-17.

i do budoucna, a jsou tedy považovány za strategické nebo nezbytné pro činnost jednotlivých rezortů. U subjektů zařazených do prvních dvou skupin je třeba analyzovat, zda jejich právní forma odpovídá jejich poslání, tedy *„zda státní podniky, jejichž hlavní činností je činnost podnikatelská, mají mít právní formu státního podniku.“*[95]

Tím se dostávám ke klíčové otázce, a tedy je-li účelné zachovat u všech současných státních podniků stávající právní formu nebo je vhodnější tyto převést na právní formu jinou. U státních podniků, jejichž hlavním účelem je skutečně podnikání a tvorba zisku, lze uvažovat o tom, zda není vhodnější je transformovat na akciové společnosti. Pro státní podniky, které se primárně věnují jiné činnosti než podnikatelské, nevytváří zisk a svou činnost financují převážně či zcela z dotací, by dle mého názoru bylo na místě je transformovat na příspěvkové organizace.

5.2 Přeměna státního podniku na jinou právní formu

Dle ustanovení § 174 občanského zákoníku je přeměnou právnické osoby též změna právní formy, přičemž dle druhého odstavce zmíněného paragrafu je taková změna možná pouze stanoví-li tak zákon. Změnu právní formy státního podniku však žádný zákon neupravuje.

5.2.1 Přeměna státních podniků na jiné státní organizace

V případě přeměny státního podniku na jinou státní organizaci bude nutno zřídit organizaci, která má nahradit agendu státního podniku. Jek již bylo uvedeno, v souladu s ustanovením § 17e odst. 1 zákona o státním podniku může podnik převést věc ze svého majetku do příslušnosti hospodařit organizační složky státu nebo jiné státní organizace, pokud tato takovou věc potřebuje k plnění svých úkolů. K převodu nemovitých věcí bude třeba předchozího schválení zakladatele převádějícího podniku, z jehož iniciativy však bude pravděpodobně takováto transformace probíhat. Právní důvodem převodu bude smlouva, což lze analogicky dovodit z ustanovení § 55 odst. 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Dle zmíněného

[95] Strategie vlastnické politiky státu. op. cit. s. 14.

ustanovení se nakládání s majetkem a jiné právní jednání mezi organizačními složkami a organizacemi a mezi organizacemi navzájem uskutečňuje smlouvou. Použitou smlouvou bude patrně inominátní kontrakt podle ustanovení § 1746 odst. 2 občanského zákoníku.[96] Tímto způsobem je možné převést do příslušnosti hospodařit státní organizace veškerý majetek, práva, povinnosti a závazky státního podniku. Je však nutno mít na paměti, že k převzetí dluhů a závazků je v souladu s ustanovením § 1888 odst. 1 občanského zákoníku nutný souhlas věřitelů daný buď původnímu dlužníku, nebo přejímateli dluhu. V opačném případě by dlužníkem zůstal státní podnik, což by jistě komplikovalo jeho následnou likvidaci. S předchozím souhlasem vlády pak zakladatel může rozhodnout o zrušení podniku bez právního nástupce a jeho uvedení do likvidace.

V úvahu připadají dle mého názoru dvě právní formy, na které by bylo možné některé státní podniky převést.

Tou první je příspěvková organizace, upravená zejména zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). Dle ustanovení § 53 odst. 1 a 2 tohoto zákona příspěvková organizace *„hospodaří s peněžními prostředky získanými hlavní činností a s peněžními prostředky přijatými ze státního rozpočtu pouze v rámci finančních vztahů stanovených zřizovatelem (…) Hospodaření příspěvkové organizace se řídí jejím rozpočtem, který po zahrnutí příspěvku ze státního rozpočtu nebo stanovení odvodu do státního rozpočtu musí být sestaven jako vyrovnaný. Rozpočet příspěvkové organizace pak může zahrnovat pouze náklady a výnosy související jen s jí poskytovanými službami, které jsou předmětem její hlavní činnosti.“*[97]

Pro plnění některých úkolů státu, které nejsou podnikatelského rázu, je proto forma příspěvkové organizace nesporně vhodnější. Ostatně v minulosti již bylo několik státních podniků na příspěvkové organizace převedeno. Příkladem budiž převedení majetku Národního hřebčína Kladruby n. L., státní podnik na stejnojmennou státní příspěvkovou

[96] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 74.
[97] Ustanovení § 53 odst. 1 a 2 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).

organizaci a posléze i Zemského hřebčince Písek státní podnik a Zemského hřebčince Tlumačov, státní podnik.

Právní forma příspěvkové organizace by dle mého názoru byla vhodnější i pro státní podniky „povodí“[98] a pro státní podniky, jejichž hlavním účelem je zahlazování ekologických škod, tedy DIAMO, s. p. a Palivový kombinát Ústí, s. p.

Druhou vhodnou formou státní organizace je veřejná výzkumná instituce upravená zákonem č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích. Dle ustanovení §2 odst. 1 tohoto zákona je veřejná výzkumná instituce *„právnickou osobou, jejímž hlavním předmětem činnosti je výzkum, včetně zajišťování infrastruktury výzkumu, vymezený zákonem o podpoře výzkumu, vývoje a inovací.“*[99] Pokud převládá názor, že je jejich zachování nezbytné, bylo dle mého názoru vhodné převést na tuto právní formu státní podniky, které tuto definici naplňují. Mohlo by se jednat zejména o státní podniky Vojenský výzkumný ústav, s.p., Vojenský technický ústav, s.p., Mezinárodní testování drůbeže Ústrašice, s.p či Výzkumný a vývojový ústav dřevařský, Praha, s. p.

Další skupinou jsou státní podniky, které bych označil jako „zkušební ústavy“, u kterých zjevně není převládající činností výzkum, ale spíše zkušebnictví. Jedná se o státní podniky Elektrotechnický zkušební ústav, s. p., FYZIKÁLNĚ TECHNICKÝ ZKUŠEBNÍ ÚSTAV, státní podnik, Strojírenský zkušební ústav, s.p., Textilní zkušební ústav, s. p., Technický a zkušební ústav stavební Praha, s. p. Zde by bylo dle jejich převládající činnosti a hospodářských výsledků spíše záhodno uvažovat o transformaci na příspěvkové organizace či na akciové společnosti po vzoru společnosti Výzkumný a zkušební letecký ústav, a.s.

5.2.2 Přeměna státních podniků na akciové společnosti

Transformace státního podniku na akciovou společnost je postupem mnohokráte vyzkoušeným, a to zejména v období ekonomické transformace. Jak již bylo zmíněno

[98] Povodí Vltavy, s.p., Povodí Labe, s.p., Povodí Ohře, s.p., Povodí Moravy, s.p., Povodí Odry, s.p.
[99] Ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.

výše, pro změnu právní formy státního podniku neexistuje konkrétní právní úprava. Analogicky k výše popsanému postupu transformace státního podniku na jinou státní organizaci by patrně i přeměna na akciovou společnost proběhla s použitím ustanovení § 17e zákona o státním podniku. Např. ustanovení § 17e odst. 3 umožňuje vládě rozhodnout o odejmutí nemovité věci z majetku podniku a jejím bezúplatném převodu do příslušnosti hospodařit organizační složky státu. Jistě by tedy bylo možné převést celé jmění podniku na zakladatelské ministerstvo a následně vložit do akciové společnosti.

Dle názoru mnohých autorů je forma státního podniku nenahraditelná. Například dle Muroně *„Chce-li stát svoji podnikatelskou funkci i do budoucna plnohodnotně naplňovat, nelze ji svěřit jiným státním subjektům zřizovaným nebo zakládaným v jiné organizační formě, než je státní podnik.“*[100]

Řada akciových společností se 100% majetkovou účastí státu však podniká v oborech strategicky nepochybně významnějších než, ve kterých podnikají mnohé státní podniky. Jedná se zejména o akciovou společnost ČEPS, a.s. provozující přenosovou soustavu vysokého napětí elektrické energie, či o akciovou společnost MERO ČR, a. s. vlastnící a provozující české části ropovodu Družba a ropovodu IKL a zajišťující skladování nouzových strategických zásob ropy.

Častým argumentem pro nezbytnost zachování státních podniků je argumentace faktem, že proces nutný k převodu majetku státního podniku na subjekty odlišné od státu je složitější než v případě akciové společnosti, kde stačí pouhý převod akcií. Zkomplikovat převoditelnost strategického majetku státu na soukromé subjekty se však dá i jinými způsoby. Důkazem budiž například zákon č. 69/2010 Sb., o vlastnictví letiště Praha-Ruzyně, ve kterém je stanoveno, že pražské letiště „smí být jen ve vlastnictví České republiky (dále jen „stát“), anebo právnických osob se sídlem ve státě, v nichž má stát stoprocentní majetkovou účast.“[101] Dalším příkladem může být úprava

[100] MUROŇ, Jaroslav, 2017, op. cit., s. 23.
[101] Ustanovení § 1 zákona č. 69/2010 Sb., Zákon o vlastnictví letiště Praha-Ruzyně.

zákona č. 77/2002 Sb., jenž v ustanovení § 5 odst. 1 stanoví, že akcie akciové společnosti České dráhy jsou převoditelné pouze s předchozím souhlasem vlády.[102]

Bude-li však politická vůle převést jakýkoliv státní majetek do soukromých rukou, nezabrání tomu nic, což je ostatně správně. Prostou většinou poslanců a senátorů může být zákon o státním podniku kdykoliv změněn či zrušen stejně tak jako jakýkoliv jiný zákon.

Dalším častým argumentem je lepší kontrola státu nad majetkem státního podniku než nad majetkem akciové společnosti. Tento argument je dle mého názoru opodstatněný, jelikož akciové společnosti, ani ty stoprocentně vlastněné státem, nejsou předmětem kontroly Nejvyššího kontrolního úřadu. Na tento nedostatek je dlouhodobě poukazováno nevládními organizacemi.[103,104] Akciové společnosti s většinovou majetkovou účastí státu by měly být kontrolovány Nejvyšším kontrolním úřadem i dle ustanovení čl. 23 Limské deklarace o obchodních podnicích s veřejnou účastí, dle které má-li vláda v podnicích zřízených podle soukromého práva *„podstatnou účast (zvláště, je-li tato účast většinová) anebo vykonává-li rozhodující vliv, mají takové podniky podléhat auditu nejvyšší auditní instituce.“*[105] Na Limskou deklaraci se ostatně odvolává i důvodová zpráva k vládnímu návrhu na změnu zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu z roku 2016.[106] Dle novelizovaného znění zákona by Nejvyšší kontrolní úřad kontroloval hospodaření s veřejnými prostředky a s prostředky poskytnutými z veřejných rozpočtů a s majetkem

[102] Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

[103] Viz např. BOUDA Jiří, BOUDAL Jiří, FADRNÝ Martin, Veřejná kontrola obchodních společností s majetkovou účastí státu a samospráv. Analýza a doporučení pro rozšíření kompetencí NKÚ, EPS, 2011, [online, cit. 2018-03-02]. Dostupné z: http://frankbold.org/sites/default/files/publikace/nku_eps_brozura_nahled.pdf.

[104] Rozšíření pravomocí NKÚ je i jedním z požadavků projektu Rekonstrukce státu. [online, cit. 2018-03-02]. Dostupné z: http://www.rekonstrukcestatu.cz/cs/rozsireni-kontrolnich-pravomoci-nku.

[105] Ustanovení čl. 23 odst. 1 Limské deklarace směrnic o principech auditu. [online, cit. 2018-03-02]. Dostupné z: https://www.nku.cz/assets/o-nas/postaveni-a-pusobnost/limska-deklarace.pdf.

[106] Viz Sněmovní tisk 948/0, část č. 1/4 Novela z. o Nejvyšším kontrolním úřadu. s 6. [online, cit. 2018-03-12]. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=948&ct1=0.

právnických osob s více než 50% majetkovou účastí státu. Návrh zákona byl sice schválen poslaneckou sněmovnou, ale dne 26. května 2016 byl zamítnut Senátem.[107]

Absence dostatečné kontroly akciových společností s majetkovou účastí státu tak zůstává problémem a brání případné transformaci klíčových státních podniků na akciové společnosti. Jistě však nebrání transformaci menších státních podniků, o jejichž strategickém významu pro stát lze důvodně pochybovat. Těmi jsou dle mého názoru například Státní léčebné lázně Bludov s. p. nebo Státní léčebné lázně Janské Lázně, s.p.

[107] Česká republika, Vláda. *Vláda schválila novelu zákona o NKÚ a novelu zákona o registrovaném partnerství* [online, cit. 2018-03-02]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-novelu-zakona-o-nku-a-novelu-zakona-o-registrovanem-partnerstvi-150053/.

Závěr

Úprava státního podniku je specifická zejména proto, že se jedná o podnikatelský subjekt, který nevlastní žádný majetek. Souhlasím s názorem, že se jedná o anomálii, a že „*konstrukce státní právnické osoby jako právního subjektu, který nemůže být vlastníkem majetku, s nímž disponuje, se ocitá v rozporu se samotnými principy soukromého práva*.“[108]

Ač nevlastní žádný majetek, jelikož veškerý majetek, s nímž podniká, je majetkem státu, může být státní podnik dlužníkem, přičemž stát za jeho dluhy neručí. Veškerý majetek má státní podnik toliko svěřen do práva hospodařit. Tento koncept je nepochybně reliktem centrálně plánované ekonomiky a socialistického společenského vlastnictví. Státní podniky jsou téměř jedinými subjekty takto konstruovaného práva dispozice se státním majetkem.[109]

Obsah práva hospodařit nebyl po dlouhou dobu zcela jasně definován a úprava zákona o státním podniku obsahovala i některé dosti sporné pasáže. Zde narážím zejména na fakt, že až do roku 2017 státní podnik neručil za své dluhy určeným majetkem. Toto dle mého názoru protiústavní ustanovení bylo odstraněno poslední novelou.

Poslední novela zákona o státním podniku se svým rozsahem nedá srovnat s předešlými. Úprava státních podniků díky ní konečně reflektuje rekodifikaci soukromého práva. Úprava orgánů státních podniků se dostává téměř do souladu s obecnou úpravou dle zákona o obchodních korporacích. Uvítat lze zejména jasnou definici povinnosti ředitele, dozorčí rady i zakladatele počínat si s péčí řádného hospodáře. Chybou je však dle mého názoru ponechání ředitele státního podniku v zaměstnaneckém poměru. Zejména srovnáme-li postavení statutárního orgánu státního podniku s postavením statutárního orgánu akciové společnosti vlastněné státem, narazíme na zásadní nepoměr v úpravě jejich odpovědnosti. Zatímco ředitel státního podniku ručí dle zákoníku práce

[108] Viz STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří. Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů. Právní rozhledy, 6/1999, s. 289-295.

[109] Právo hospodařit s majetkem státu má ještě Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest, a to dle ustanovení § 4a zákona č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

do výše 4,5 násobku pobírané mzdy, u členů statutárního orgánu akciové společnosti s majetkovou účastí státu je jakékoliv omezení rozsahu odpovědnosti neplatné.

Obrovskou proměnou prošla též úprava majetkového postavení státního podniku. Práva a povinnosti státního podniku při dispozici se svěřeným majetkem státu jsou upraveny mnohem komplexněji než před novelou.

Právní úprava státních podniků po poslední novele celkově působí komplexním a funkčním dojmem. Poslední novelu bych tedy označil za zdařilou. Vše nasvědčuje tomu, že další existence státních podniků regulovaná stávající úpravou by mohla být transparentnější a efektivnější než dosud.

Položím-li si však otázku, zda je další existence specifické právní úpravy státního podniku nezbytná, pak se domnívám, že není. Během vypracování této práce jsem se utvrdil v názoru, že pro zachování právní formy státního podniku neexistuje relevantní důvod.

Státní podniky, které nevykonávají takřka žádnou podnikatelskou činnost, by dle mého názoru měly být převedeny na jinou formu státních organizací, která by lépe odpovídala jejich skutečné činnosti. Tedy na příspěvkové organizace nebo veřejné výzkumné instituce. U menších státních podniků podnikajících v oborech, které nelze označit za strategické nic nebrání transformaci na formu akciových společností.

Transformaci státních podniků spravujících obrovské množství strategického majetku, jakým jsou např. Lesy České republiky, s. p. nebo Česká pošta, s.p., dle mého názoru zatím brání absence dostatečné kontroly ze strany státu. Nejprve by tedy bylo třeba rozšířit pravomoc Nejvyššího kontrolního úřadu i na akciové společnosti vlastněné státem. Transformaci opravdu klíčových státních podniků by dle mého názoru bylo vhodné provést zákonem, jak se stalo například v případě Českých drah.

Vážným problémem však, bez ohledu na právní formu společností s majetkovou účastí státu, zůstává chybějící úprava nominačního procesu do jejich orgánů. Stanoviska tříčlenného Vládního výboru pro personální nominace totiž nejsou závazná[110]

[110] Viz čl. 7 Jednacího řádu Vládního výboru pro personální nominace: *„Nesouhlasí-li předkladatel se stanoviskem Vládního výboru, že s předloženým návrhem personální nominace nedoporučuje vyslovit souhlas, může navrženou osobu jmenovat zástupcem státu v dozorčí radě orgánu podle čl. 1 Statutu Vládního výboru a informovat o tom písemně Vládní výbor.“* [online, cit. 2018-03-18]. Dostupné z https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/1359_2014_usnpril_2_JR_FINAL_po-vlade_pro-web.pdf

a z několika návrhů tzv. nominačního zákona nebyl zatím žádný schválen. Stávající právní úpravu státního podniku tedy považuji za zdařilou, ale jejich další existenci za nezbytnou nikoliv.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ELIÁŠ, Karel, Jarmila POKORNÁ a Miroslava BARTOŠÍKOVÁ. Kurs obchodního práva: právnické osoby jako podnikatelé. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-391-4.

HAVLAN, Petr. Majetek státu v platné právní úpravě. 3., aktualiz. a podstatně dopl. vyd. Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-796-6.

MUROŇ, Jaroslav. Zákon o státním podniku v praxi. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro praxi. ISBN 978-80-271-0352-2.

PELIKÁNOVÁ, Irena. Obchodní právo: učebnice. 2., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-525-0.

PLÍVA, Stanislav. Hospodaření s národním majetkem. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 1987.

PLÍVA, Stanislav. Privatizace majetku státu: restituce, malá privatizace, mimosoudní rehabilitace, vlastnické vztahy k půdě, velká privatizace, kupónová metoda, osnova privatizačního projektu. Praha: Prospektrum, 1991.

Kolektiv autorů. Pocta Prof. Judr. Milanu Bakešovi, Drsc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. Teoretik. ISBN 978-80-87212-23-3.

Kolektiv autorů. Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám: aktuální otázky soukromého práva na počátku nového tisíciletí. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-370-6.

NOP, Michal. Přičitatelnost jednání státního podniku státu. Správní právo. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 8/2010.

STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří. Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů. Právní rozhledy, 6/1999, s. 289-295

VESELÝ, Jan. Právní úprava státního podniku v právním řádu ČR - I. část. Obchodní právo, 1/1997. str. 13- 31.

Seznam použitých internetových zdrojů

SEVERA, Tomáš. Povinnost zřídit výbor pro audit a kdo ji má. INTERNÍ AUDITOR 2/2016. Dostupné z: http://www.interniaudit.cz/download/clenska-sekce/casopis/interniauditor-2016-02-bkw6/files/assets/basic-html/page4.html.

Důvodová zpráva k návrhu zákona o státním podniku, sněmovní tisk 23/0. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t002300.htm.

Důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk777/0. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=777.

Důvodová zpráva k zákonu č. 253/2016 Sb. Sněmovní tisk 600/0. Dostupné z: http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=600&ct1=0.

Zakládací listina státního podniku Česká pošta, s. p., založená do obchodního rejstříku dne 28. 6. 2017. Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik.

Zakládací listina státního podniku Státní pokladna Centrum sdílených služeb, s. p., Dostupné z: https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik.

NKÚ. Kontrolní závěr z kontrolní akce č. 15/05 - Majetkové účasti státu v obchodních společnostech. 2015. Dostupné z: https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K15005.pdf.

Česká republika, Ministerstvo financí. Strategie vlastnické politiky státu, s. 6. 2016. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/MFCR_Material_2017-01-18_Strategie-vlastnicke-politiky-statu.pdf.

Česká republika, Vláda. Vláda schválila novelu zákona o NKÚ a novelu zákona o registrovaném partnerství. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-novelu-zakona-o-nku-a-novelu-zakona-o-registrovanem-partnerstvi-150053/.

Lesy ČR odvedly státu 3,05 miliardy korun, nejméně od roku 2013. www.ceskenoviny.cz/. ČTK. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/lesy-cr-odvedly-statu-3-05-miliardy-korun-nejmene-od-roku-2013/1568415.

BOUDA Jiří, BOUDAL Jiří, FADRNÝ Martin, Veřejná kontrola obchodních společností s majetkovou účastí státu a samospráv. Analýza a doporučení pro rozšíření kompetencí NKÚ, EPS, 2011. Dostupné z: http://frankbold.org/sites/default/files/publikace/nku_eps_brozura_nahled.pdf.

Doporučení komise ze dne 15. února 2005 o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze (2005/162/ES). Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32005H0162.

OECD. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. 2015. 76 s. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2015_9789264244160-en.

Mezinárodní organizace nejvyšších auditních institucí (INTOSAI). Limská deklarace směrnic o principech auditu. 1977 Dostupné z: https://www.nku.cz/assets/o-nas/postaveni-a-pusobnost/limska-deklarace.pdf.

Seznam použitých právních předpisů

Dekret č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků.
Dekret č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského.
Dekret č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank.
Dekret č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven.
Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.
Ústavní zákon č. 100/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé federativní republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.
Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
Zákon č. 404/1922 Sb. z. a n., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní.
Zákon č. 114/1948 Sb., o znárodnění některých dalších průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků.
Zákon č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru.
Zákon č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami.
Zákon č. 103/1950 Sb., o národních podnicích průmyslových.

Zákon č. 29/1951 Sb., kterým se stanoví státní rozpočet republiky Československé na rok 1951 (rozpočtový zákon na rok 1951).
Zákon č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organisacích.
Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník.
Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.
Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství.
Zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku.
Zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník.
Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku
Zákon č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení).
Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd.
Zákon č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby.
Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.
Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.
Zákon č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky.
Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.
Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.
Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření.
Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 77/1997 Sb. o státním podniku.
Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku).
Zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách).
Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.
Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).
Zákon č. 305/2000 Sb., o povodích.
Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů.
Zákon č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.

Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování).
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších přepisů.
Zákon č. 69/2010 Sb., o vlastnictví letiště Praha-Ruzyně.
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád).
Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.
Zákon č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 304/2013 Sb., veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů.
Zákon č. 234/2014 Sb., zákon o státní službě.
Zákon č. 51/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
Zákon č. 253/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 144/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.
Vládní nařízení č. 206/1924 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní.
Vládní nařízení č. 105/1950 Sb., kterým se vyhlašuje Statut národních podniků průmyslových.
Příloha č.1 k Usnesení vlády ze dne 29. 7. 2015 č. 606 o aktualizaci Zásad odměňování vedoucích zaměstnanců a členů orgánů ovládaných obchodních společností s majetkovou účastí státu včetně státních podniků a jiných státních organizací zřízených zákonem nebo ministerstvem.
Vyhláška federálního ministerstva financí č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem.
Vyhláška Ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb.
Vyhláška Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb.
Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES ze dne 17. května 2006 o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady

78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS Dostupné z http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/43/oj.

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2002, sp. zn. 20 Cdo 537/2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 30 Cdo 958/2001.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2003, sp. zn. 22 Cdo 397/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2004, sp. zn. 28 Cdo 760/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2004 sp. zn. 25 Cdo 2274/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2005, sp. zn. 28 Cdo 1895/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. června 2009, sp. zn. 29 Cdo 2017/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2011, sp. zn. 30 Cdo 4039/2010.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. září 2012, sp. zn. 32 Cdo 3641/2010.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2007 sp. zn. 29 Odo 550/2006

Právní a majetkové postavení státního podniku

Abstrakt

Předkládaná práce se zaměřuje na zhodnocení platné právní úpravy státního podniku, a to zejména ve světle poslední novelizace zákona o státním podniku účinné od 1. 1. 2017. Cílem této diplomové práce je platnou právní úpravu popsat, a zhodnotit též souvislostech s dalšími právními předpisy a konečně též posoudit nutnost zachování samostatné právní formy státního podniku do budoucna. Tato diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol.

První kapitola obsahuje stručnou charakteristiku státního podniku a vymezení základních pojmů. Druhá kapitola pak popisuje historický vývoj právní úpravy podniků hospodařících s majetkem státu od vzniku Československa až do roku 1997, od kdy je účinný současný zákon o státním podniku. Třetí kapitola ve čtyřech podkapitolách analyzuje platnou a účinnou právní úpravu státního podniku. První podkapitola je věnována orgánům státního podniku, druhá předmětu podnikání a účelu státního podniku, třetí založení a vzniku a poslední, čtvrtá podkapitola popisuje zrušení a zánik státního podniku. Pátá kapitola se věnuje majetkovému postavení státního podniku, tedy právu hospodařit s majetkem státu a dále nabývání a dispozice s tímto majetkem. Popsána je též úprava účasti státního podniku v jiných právnických osobách a úprava fondů.

V poslední kapitole práce je analyzován dokument Ministerstva financi nazvaný Strategie vlastnické politiky státu. Nejen na základě tohoto dokumentu jsou pak nastíněna možná východiska do budoucna. Zejména možnost transformovat státní podniky na jiné právní formy, tedy zejména příspěvkové organizace či akciové společnosti.

Klíčová slova

Státní podnik, Majetek státu, Státní organizace

Legal and property situation of a state enterprise

Abstract

This thesis focuses on the evaluation of the current legislation of a state-owned enterprise in the Czech Republic, especially in the light of the last amendment of the State-owned Enterprise Act, which is effective from 1st January 2017. The aim of this diploma thesis is to describe the valid legislation and also to evaluate the context with other legal regulations and finally to consider the need to preserve the unique legal form of the state-owned enterprise for the future. This diploma thesis is divided into the five chapters. The first chapter contains the brief characteristics of a state-owned enterprise and the definition of the basic concepts. The second chapter describes the historical development of the legal regulations of enterprises managing the state property from the establishment of Czechoslovakia until the year 1997, since when is effective the current State-owned enterprise Act. The third chapter, in four subchapters, analyzes the valid and effective legal regulations of the state-owned enterprise. The first subchapter is devoted to the company bodies of state-owned enterprises, the second to the subject of business and a purpose for which are the state-owned enterprises formed. The third subchapter is devoted to the establishment and creation of the state-owned enterprise. The last, fourth subchapter, describes the liquidation and the dissolution of the state-owned enterprise. The fifth chapter deals with the property status of the state-owned enterprise, especially describes the legal institute called “the right to manage the property of the state”. Then describes the rules the state-owned enterprise must follow when acquiring or dealing with the state-owned property it has right to manage. There is also described the possibility of the participation of the state-owned enterprise in other legal entities and the regulation of the funds. The last chapter of the thesis analyzes the document of the Ministry of Finance entitled Strategy of the State Ownership Policy. Not only on the basis of this document are then outlined possible solutions for the future. In particular, the possibility of transforming state-owned enterprises into the other legal

forms, in particular the transformation to the contributory organizations or to the joint-stock companies.

Key words

State-owned enterprise, State property, National organisations